

TERYTORYALNY PLAN SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO 2030

Województwo
Śląskie

projekt – v. 03

sierpień 2021

Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego

Załącznik nr 1 do Uchwały
nr 1798/258/VI/2021
Zarządu Województwa
Śląskiego z dnia 4.08.2021 r.

 Śląskie.

Śląskie - w kierunku zielonej transformacji

Nowe otwarcie w działaniach na rzecz odpowiedzialnej i skutecznej przemiany społeczno-gospodarczej województwa śląskiego

Województwo śląskie to największy region górniczy Unii Europejskiej, który podlega procesowi transformacji już od niemal 30 lat. Jednak to właśnie dziś, u progu realizacji Europejskiego Zielonego Ładu, w obliczu globalnych wyzwań klimatycznych i gospodarczych, a także jeszcze nie do końca poznanych następstw pandemii COVID-19, musi zmierzyć się z największym wyzwaniem transformacyjnym w UE. W odpowiedzi na powyższe powstał niniejszy dokument tj. Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego 2030. Zależało nam, aby był on syntetyczny i konkretny, stanowiąc uszczegółowienie obszernej i kompleksowej Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” – Zielone Śląskie w zakresie transformacji społeczno-gospodarczej oraz koncentrował się na najważniejszych i najbardziej palących wyzwaniach transformacyjnych, stojących przed siedmioma podregionami górniczymi śląskiego w najbliższych 10 latach.

„Motywem przewodnim naszej pracy nad dokumentem - na każdym jej etapie - był dialog, partycypacja i współpraca ze wszystkimi środowiskami lokalnymi i regionalnymi, które mają potencjał, kompetencje i potrzebę włączenia się w ten trudny i wieloaspektowy proces”.

Środki Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji w województwie śląskim będą służyć realizacji głównego celu Funduszu tj. łagodzeniu skutków społecznych, gospodarczych i środowiskowych przejścia na gospodarkę neutralną dla klimatu. W powiązaniu z innymi źródłami finansowania, w szczególności środkami Polityki Spójności 2021-2027, środkami pozostałych filarów Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji oraz innymi środkami publicznymi i prywatnymi, dedykowanymi działaniom i projektom komplementarnym, Fundusz ten nada nowy impet gospodarce regionu oraz otworzy lepsze perspektywy rozwoju przed jego mieszkańcami, zwłaszcza tymi najbardziej dotkniętymi negatywnymi następstwami nieuniknionego procesu transformacji. Jestem przekonany, że wspólny, skoordynowany wysiłek na wszystkich poziomach zarządzania rozwojem, poczynwszy od unijnego, poprzez krajowy, regionalny, aż po lokalny, pozwoli nam zmaksymalizować efekty działań i osiągnąć cele, które stawiamy sobie w tym dokumencie.

Jakub Chełstowski
Marszałek Województwa Śląskiego

Opracowano:

Departament Rozwoju Regionalnego
Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego
ul. Ligonía 46, 40-037 Katowice

Spis treści:

1. Opis procesu transformacji i wskazanie terytoriów w obrębie państwa członkowskiego, które będą najbardziej dotknięte jej negatywnymi skutkami.....	5
1.1 Opis oczekiwanego procesu transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050.....	5
1.2. Wskazanie terytoriów, w przypadku których oczekuje się, że będą najbardziej dotknięte negatywnymi skutkami transformacji, oraz uzasadnienie tego wyboru za pomocą odpowiednich szacunków dotyczących wpływu na gospodarkę i zatrudnienie opartych na informacjach zawartych w sekcji 1.1.....	9
2. Diagnoza wyzwań związanych z transformacją w przypadku każdego ze wskazanych terytoriów	26
2.1. Diagnoza skutków gospodarczych, społecznych i terytorialnych transformacji w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050.....	26
2.2. Potrzeby i cele w zakresie rozwoju do 2030 r. służące osiągnięciu neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do 2050 r.	32
2.3. Spójność z innymi odpowiednimi krajowymi, regionalnymi lub terytorialnymi strategiami i planami.....	36
2.4. Rodzaje przewidywanych operacji.....	39
2.5. Wskaźniki produktu lub rezultatu specyficzne dla programu.....	52
3. Mechanizmy zarządzania	53
3.1. Partnerstwo.....	53
3.2. Monitorowanie i ewaluacja	55
3.3. Podmiot(-y) koordynujący(-e) i monitorujący(-e).....	56
Załączniki.....	57

1. Opis procesu transformacji i wskazanie terytoriów w obrębie państwa członkowskiego, które będą najbardziej dotknięte jej negatywnymi skutkami

1.1 Opis oczekiwanego procesu transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050.

Województwo śląskie, w szczególności jego siedem podregionów górniczych składają się na największy obszar górniczy w Europie, który stoi przed ogromnym wyzwaniem, jakim jest realizacja unijnych wyzwań klimatycznych. Zgodnie z polityką klimatyczno-energetyczną Unii Europejskiej ambitnym celem jest osiągnięcie przez państwa członkowskie neutralności klimatycznej do 2050 r. Cel ten leży u podstaw Europejskiego Zielonego Ładu – dokumentu, który stanowi odpowiedź na problemy klimatyczne i środowiskowe dotyczące obywateli UE. Dokument zakłada również przekształcenie Unii w sprawiedliwe i prosperujące społeczeństwo żyjące w nowoczesnej, zasobooszczędnej i konkurencyjnej gospodarce, a wzrost gospodarczy nie będzie odbywał się kosztem wykorzystania zasobów naturalnych.

Założenie osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r. jest również zgodne z zobowiązaniem UE do globalnych działań na rzecz klimatu w ramach porozumienia paryskiego. Dodatkowo, zgodnie z propozycją Komisji Europejskiej Rada Europejska w grudniu 2020 r. zatwierdziła zwiększone ambicje UE w zakresie redukcji emisji netto CO₂ do 2030 r. – do 55% w porównaniu z 1990 r.

Dla ustanowienia stabilnych ram dla zrównoważonej, ekonomicznie efektywnej i sprawiedliwej transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej w Polsce, w Krajowym Planie na rzecz Energii i Klimatu na lata 2021-2030, wyznaczone zostały cele klimatyczno-energetyczne do osiągnięcia na poziomie kraju do roku 2030, tj.:

- 7% redukcji emisji gazów cieplarnianych w sektorach nieobjętych systemem ETS w porównaniu do poziomu w roku 2005;
- 21-23% udziału OZE w finalnym zużyciu energii brutto (cel 23% będzie możliwy do osiągnięcia w sytuacji przyznania Polsce dodatkowych środków unijnych, w tym przeznaczonych na sprawiedliwą transformację), uwzględniając:
- 14% udziału OZE w transporcie;
- roczny wzrost udziału OZE w ciepłownictwie i chłodnictwie o 1,1 pkt. proc. średniorocznie.
- wzrost efektywności energetycznej o 23% w porównaniu z prognozami PRIMES2007;
- redukcję do 56-60% udziału węgla w produkcji energii elektrycznej.

W związku z wyznaczonym długofalowym celem neutralności węglowej przyjętym przez UE do 2050 roku województwo śląskie stoi przed ogromnym wyzwaniem przeprowadzenia sprawiedliwej transformacji, w tym energetycznej, która wymagała będzie zmian na poziomie społecznym, gospodarczym i technologicznym oraz przejścia z wysokoemisyjnych gałęzi przemysłu i źródeł energii na czyste technologie energetyczne. Przejście do gospodarki neutralnej dla klimatu jest dla społeczności regionu zarówno nagłym i trudnym wyzwaniem, jak i szansą na zbudowanie lepszej przyszłości opartej o nową gospodarkę. Z uwagi na skalę wyzwań proces dochodzenia do neutralności klimatycznej będzie wymagał etapowania wprowadzanych zmian. Głównym obszarem działań w województwie śląskim związanym z realizacją zapisów KPEiK jest transformacja energetyczna i związana z tym redukcja wykorzystania węgla do produkcji energii elektrycznej oraz ciepła. W województwie przełoży się to na stopniowe zamykanie kopalń z uwagi na spadek zapotrzebowania na węgiel we wszystkich sektorach gospodarki oraz restrukturyzację sektora energetyki konwencjonalnej poprzez wygaszanie

---

przestarzałych, powstałych w latach 70 i 80 XX wieku, bloków energetycznych i zastąpienie ich nowoczesną infrastrukturą, przyjazną dla środowiska i mieszkańców. Uzupełniająco realizowane będą działania ukierunkowane na rozwój nowych źródeł energii, poprawę efektywności energetycznej oraz rozwój zeroemisyjnego transportu. Kolejnym etapem transformacji będzie redukcja emisji w sektorach nieobjętych systemem ETS.

Wspomniana wyżej skala wyzwań i konieczność etapowania procesu transformacji wynika z faktu, iż województwo śląskie jest największym regionem górniczym w UE, którego gospodarka w dużej mierze oparta jest na paliwach kopalnych oraz na gałęziach przemysłu charakteryzujących się wysoką intensywnością emisji gazów cieplarnianych. Jednocześnie region zajmuje wysoką pozycję zarówno pod względem produkcji jak i zużycia energii elektrycznej w kraju (odpowiednio 3. i 2. pozycja względem pozostałych województw), tak więc działania podjęte w obszarze objętym transformacją są niezbędne do osiągnięcia wyznaczonych celów na poziomie kraju. Proces transformacji będzie wymagał zmiany struktury wytwórczej oraz rozwoju sektora energetycznego, co będzie skutkowało koniecznością wdrożenia, na obszarze objętym Planem, kolejnego etapu restrukturyzacji sektora górniczego.

Zakłada się, że w ramach zaplanowanego procesu transformacji w województwie śląskim do 2030 roku nastąpi likwidacja kopalń: Ruch Pokój w KWK Ruda oraz Bolesław Śmiały, Sośnica. Stopniowe wyłączenia wskazanych kopalń będą skutkowały spadkiem wydobycia węgla kamiennego o 7,7 mln t – z poziomu 30 mln t rocznie w 2021 r. do 23 mln t rocznie do 2030 r. Zmniejszenie wydobycia stanowić będzie 30,6% planowanej zgodnie z KPEiK krajowej redukcji wydobycia tego surowca do 2030 r. i przyczyni się do realizacji celu KPEiK dotyczącego zmniejszenia udziału węgla w wytwarzaniu energii elektrycznej do 56-60%¹. Wskazane działania przyczynią się również do ograniczenia emisji metanu do atmosfery. Analizowane kopalnie obecnie emitują metan na poziomie 64,2 mln m³/rok.

Jednocześnie szacuje się, że w związku z transformacją sektora energetycznego w regionie i stopniowym zamykaniem bloków węglowych do 2030 roku nastąpi spadek produkcji energii elektrycznej w jednostkach konwencjonalnych o blisko 80%, tj. z poziomu 14 403,5 GWh w 2019 r. do 3 079 GWh. Zakłada się także, że planowane ograniczenie produkcji energii elektrycznej z węgla kamiennego przełoży się na redukcję CO₂ na poziomie 62,1% (z 13,2 mln t w 2019 r. do 5 mln t w 2030 r.). Wprowadzane zmiany w sektorze górniczym oraz energetycznym będą skutkowały znaczną redukcją miejsc pracy i koniecznością rozwoju nowych gałęzi gospodarki, pozwalających na ograniczenie negatywnych skutków transformacji związanych z obszarem rynku pracy. W ramach TPST przewidziano wsparcie dla procesu dywersyfikacji gospodarki regionu i podnoszenia jej poziomu innowacyjności, w tym rozwój sektora B+R w obszarze regionalnych inteligentnych oraz technologicznych specjalizacji. Szczegółowy opis planowanego procesu zamykania kopalń oraz elektrowni węglowych i jego wpływu na rynek pracy przedstawiono niżej w odrębnym punkcie.

Zmiana systemu energetycznego będzie skutkowałą koniecznością rozwoju odnawialnych źródeł energii. W TPST przewidziano wsparcie dla tego rodzaju inwestycji jako ważnego elementu dywersyfikacji źródeł wytwarzania w regionalnym miksie energetycznym. Realizacja wskazanych działań przyczyni się do osiągnięcia na poziomie kraju celu zawartego w KPEiK zakładającego 21-23% udziału OZE w finalnym zużyciu energii brutto. Oszacowano, iż zaplanowana interwencja w tym obszarze przełoży się na dodatkową zdolność wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych na poziomie 189 827,19 MWh energii na rok. Równocześnie zaplanowany rozwój OZE dodatkowo ograniczy emisję CO₂ o 63 923,2 t.

Jednocześnie województwo śląskie pozostaje regionem o największym natężeniu ruchu drogowego w kraju, co bezpośrednio przekłada się na pogorszenie jakości powietrza w regionie. Realizacja działań w obszarze transportu przewidzianych w TPST skutkować będzie spadkiem emisji substancji szkodliwych, jak i osiągnięciem celu

---

¹ Na podstawie Krajowego Planu Sprawiedliwej Transformacji.

związanego z 14% udziałem OZE w transporcie, w perspektywie do roku 2030. Zakup taboru zeroemisyjnego i rozwój niezbędnej infrastruktury, jak również rozwój infrastruktury punktowej poprawi jakość świadczonych usług, co przełoży się na wzrost atrakcyjności systemu transportu, a tym samym wzrost liczby pasażerów korzystających z ekologicznego transportu. Dla obniżenia emisyjności z transportu istotny będzie także rozwój infrastruktury rowerowej i promocja jej wykorzystania w życiu codziennym.

Proces sprawiedliwej transformacji podregionów górniczych województwa śląskiego, swym zasięgiem obejmie obszar charakteryzujący się jedną z największych w kraju powierzchni gruntów zabudowanych i zurbanizowanych (w 2018 r. - 12,8% powierzchni województwa). Obszar ten odznacza się również największe wykorzystanie powierzchni na cele mieszkaniowe (w 2018 r. - 4,1% przy średniej dla kraju na poziomie 1,1%), a wiele budynków nie spełnia standardów energetycznych. Realizacja działań mających na celu zwiększenie oszczędności energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym bezpośrednio przełoży się na zwiększoną efektywność techniczną i ekonomiczną a w związku z tym na ograniczenie emisyjności tego sektora.

Szczegółowy opis planowanego procesu zamykania kopalń oraz elektrowni węglowych.

Główny ciężar działań transformacyjnych związanych z osiąganiem założeń celów klimatycznych będzie dotyczył konieczności likwidacji sektora wydobywczego węgla kamiennego, a do roku 2030 nastąpi pierwszy etap tego procesu. Ważnym równoległym procesem będzie również likwidacja istniejących elektrowni węglowych. Ostateczne zapotrzebowanie na nowe miejsca pracy będzie zależało przede wszystkim od harmonogramu zamykania kopalń oraz wygaszania poszczególnych bloków elektrowni konwencjonalnych.

Harmonogram zamykania kopalń został zawarty w Umowie społecznej² podpisanej w dniu 28 maja 2021 r., stanowiącej kompromis dotyczący dalszych losów kopalni węgla kamiennego oraz instrumentów, których zagwarantowanie będzie podstawą do uzyskania akceptacji społecznej dla zmian w sektorze energetycznym. Umowa, stanowiąca jeden z elementów partycypacji interesariuszy w procesie planowania zmian transformacyjnych, została zawarta pomiędzy przedstawicielami: strony rządowej, związków zawodowych, spółek górniczych oraz przedstawicielem gmin górniczych.

Tabela 1. Harmonogram zamykania i restrukturyzacji kopalń na obszarze objętym transformacją oraz zatrudnienie w kopalniach.

Lp.	Kopalnia	Termin zakończenia produkcji węgla kamiennego *	Zatrudnienie w 2019 r. (osoby)
1.	Połączenie Kopalni Wujek z Kopalnią Murcki –Staszic (pod nazwą KWK Staszic-Wujek)	2021 r.**	-
2.	Kopalnia RUDA Ruch Pokój	2021 r.	1 300
3.	Połączenie Kopalni RUDA Ruch Bielszowice oraz Kopalnia RUDA Ruch Halemba	2023 r.**	-
4.	Połączone Kopalnie RUDA Ruch Bielszowice oraz RUDA Ruch Halemba	2034 r.	5 242
5.	Kopalnia Bolesław Śmiały	2028 r.	1 772
6.	Kopalnia Sośnica	2029 r.	2 052

² Umowa społeczna dotycząca transformacji sektora górnictwa węgla kamiennego oraz wybranych procesów transformacji województwa śląskiego.

7.	Kopalnia Piast-Ziemowit Ruch Piast	2035 r.	7 251
8.	Kopalnia Piast-Ziemowit Ruch Ziemowit	2037 r.	
9.	Kopalnia Staszic - Wujek	2039 r.	4 009
10.	Kopalnia Bobrek – Piekary	2040 r.	2 484
11.	Kopalnia Mysłowice-Wesoła	2041 r.	3 359
12.	Kopalnia ROW Ruch Rydułtowy	2043 r.	11 868
13.	Kopalnia ROW Ruch Marcel	2046 r.	
14.	Kopalnia ROW Ruch Chwałowice	2049 r.	
15.	Kopalnia ROW Ruch Jankowice	2049 r.	
16.	Kopalnia Sobieski	2049 r.	2 626

* Zacienowano kopalnie, których zamknięcie lub restrukturyzację przewidziano do 2030.

** Data połączenia kopalni.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Umowy społecznej dotyczącej transformacji sektora górnictwa węgla kamiennego oraz wybranych procesów transformacji województwa śląskiego z dnia 28 maja 2021 r.

Powyższy harmonogram zamykania kopalń uzgodniony w Umowie społecznej nie uwzględnia prywatnych podmiotów działających na terenie województwa śląskiego:

- Zakład Górniczy Siltech – 119 zatrudnionych, koncesja na wydobywanie do 2023 r.;
- Zakład Górniczy Eko-Plus – 300 zatrudnionych, koncesja na wydobywanie do 2043 r.;
- Przedsiębiorstwo Górnicze Silesia - 1 797 zatrudnionych, koncesja na wydobywanie do 2044 r.³

Analizując Umowę społeczną oraz dane dotyczące zatrudnienia w zakładach górniczych ujęte w projekcie KPST, a także odnosząc się do szacunków zawartych w ekspertyzie Górniczej Izby Przemysłowo-Handlowej (GIPH), poniżej przedstawiono planowaną redukcję zatrudnienia w perspektywie roku 2030 i 2049 w sektorze górniczym oraz firmach okołogórniczych.

Tabela 2. Planowana redukcja zatrudnienia w perspektywie roku 2030 i 2049 w sektorze górniczym oraz firmach okołogórniczych.

lata	Likwidacja miejsc pracy w górnictwie	Szacunkowy spadek liczby miejsc pracy w firmach okołogórniczych (szacunek Uniwersytetu Ekonomicznego na zlecenie GIPH – łącznie 120 tys. miejsc)*
do 2030	5,1 tys. **	14,4 tys.
2030-2049	36,9 tys.	105,6 tys.

*Szacunek UE dla GIPH opracowany na podstawie analizy zatrudnienia w 500 firmach, które same zadeklarowały działalność w sektorze okołogórniczym wskazuje, że w branży okołogórniczej pracuje 110-130 tys. osób.

** KPST prezentuje bardziej szczegółowe dane w zakresie likwidowanych kopalń niż zapisy Umowy społecznej, na podstawie których szacuje redukcję bezpośredniego zatrudnienia na poziomie 9,2 tys. osób. Do wyjaśnienia pozostają wykorzystane źródła danych.

Źródło: Opracowanie własne.

³ Na podstawie: Krajowy Plan Sprawiedliwej Transformacji.

Oprócz redukcji miejsc pracy w samym sektorze górniczym, zmniejszenie zatrudnienia nastąpi także w firmach okołogórniczych. Według ekspertyzy przygotowanej przez Uniwersytet Ekonomiczny dla GIPH liczba pracowników powiązanych bezpośrednio z branżą górniczą wynosi 120 tys. osób. Zbliżone szacunki przedstawia IBS, który podaje dane na poziomie 96,3-112 tysięcy osób zatrudnionych w branżach powiązanych z górnictwem. Zakłada się, że przewidywana skala osób zależnych od funkcjonowania kopalni może być jednak znacznie wyższa, jeżeli weźmiemy pod uwagę wpływ pośredni na przedsiębiorstwa handlowo-usługowe czy rodziny pracowników. Szacunki ujmujące ten aspekt według samorządu gospodarczego mogą wynieść nawet 400 tys. osób.

Proces transformacji obejmie swoim zasięgiem także istniejące elektrownie węglowe zlokalizowane na obszarze gmin w transformacji górniczej, tj. Elektrownię: Jaworzno, Łaziska, Łagisza oraz Rybnik. W związku z planowaną likwidacją bloków węglowych w ww. podmiotach do roku 2030 nastąpi redukcja zatrudnienia na poziomie 848 osób. Dodatkowo w podmiotach realizujących funkcje na rzecz ww. Elektrowni zatrudnionych jest 446 osób, natomiast do roku 2030 zatrudnienie zostanie zredukowane do poziomu 177 osób.

Tabela 3. Zatrudnieni w elektrowniach zlokalizowanych na terenie województwa śląskiego w 2019 r. i w 2030 r. (osoby).

Nazwa zakładu	Zatrudnienie 2019 r.	Planowany stan zatrudnienia 2030 r.
El. Jaworzno II	618	182
El. Jaworzno III		
El. Łaziska	356	0
El. Łagisza	215	196
El. Rybnik	528	491
suma	1 717	869

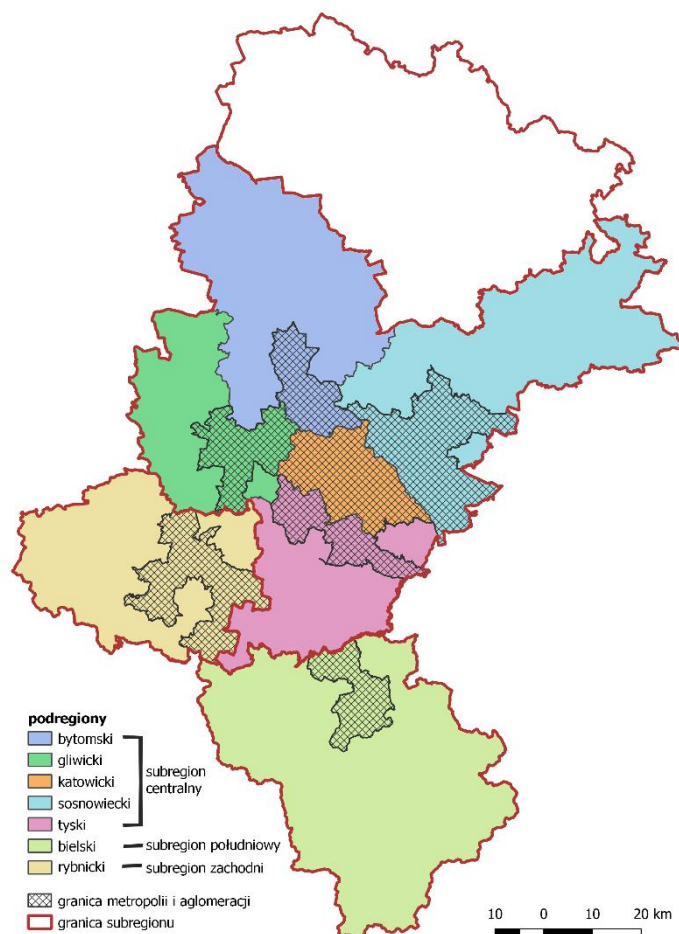
Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji uzyskanych z Tauron Wytwarzanie S.A. oraz PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A.

Chcąc przeciwdziałać skutkom społeczno-gospodarczym planowanych zmian transformacyjnych zaplanowano w ramach TPST interwencję na rynku pracy w trzech aspektach: tworzenia nowych bezpośrednich i pośrednich miejsc pracy oraz utrzymania dotychczasowych miejsc pracy. Na podstawie danych historycznych dotyczących zakontraktowanych środków oraz wskaźników zatrudnienia w wybranych działaniach dotacyjnych skierowanych do przedsiębiorstw (RPO WSL 2007-2013 i RPO WSL 2014-2020) oraz przy uwzględnieniu czynnika inflacji i planowanej alokacji na wybranych celach, oszacowano, że liczba miejsc pracy, które zostaną utworzone w ramach realizacji TPST wyniesie 29,4 tys.

1.2. Wskazanie terytoriów, w przypadku których oczekuje się, że będą najbardziej dotknięte negatywnymi skutkami transformacji, oraz uzasadnienie tego wyboru za pomocą odpowiednich szacunków dotyczących wpływu na gospodarkę i zatrudnienie opartych na informacjach zawartych w sekcji 1.1.

Proces wyznaczania terytoriów, które będą najbardziej dotknięte negatywnymi skutkami transformacji, został oparty o metodę stopniowego zawężania obszaru wsparcia przechodząc od ogółu do szczegółu, przy wykorzystaniu analiz wskaźnikowych, ukierunkowanych na zidentyfikowanie zjawisk społeczno-gospodarczych i przestrzennych istotnych z punktu widzenia projektowanych zmian. Punktem wyjścia dla tak prowadzonej analizy był obszar transformacji wskazany w Aneksie D bis do SCR, który obejmuje na terenie województwa śląskiego 7 podregionów (obszarów typu NTS 3): katowicki, sosnowiecki, tyski, bytomski, gliwicki, rybnicki oraz bielski. Obszar ten stanowi znaczą część województwa, pomijając jedynie podregion częstochowski zlokalizowany w północnej części regionu. Szczegółowy rozkład przestrzenny wskazanych podregionów na obszarze województwa śląskiego przedstawia poniższa mapa.

Mapa 1. Podregiony objęte procesem transformacji w województwie śląskim.

Źródło: opracowanie własne.

Obszar 7 podregionów poddano analizie z punktu widzenia pełnionych funkcji społeczno-gospodarczych, wewnętrznych zróżnicowań oraz kumulacji zjawisk problemowych celem wypracowania zasad i kryteriów priorytetyzacji wsparcia procesów transformacyjnych i mitygacji skutków powstałych w ramach tego procesu. Kluczowym dokumentem z punktu widzenia wspomnianej analizy jest *Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” – Zielone Śląskie*, stanowiąca podstawę prowadzenia polityki rozwoju regionu, przyjęta jednogłośnie przez Sejmik Województwa Śląskiego 19 października 2020r.

Dokument ten wskazuje tzw. Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) czyli obszary o szczególnych cechach z punktu widzenia prowadzenia polityki rozwoju, wspólnych barierach i potencjałach rozwojowych oraz silnych powiązaniach funkcjonalnych. Poszukując terytoriów, które będą najbardziej dotknięte procesami transformacji w ramach wskazanych wcześniej 7 podregionów należy zatem oprzeć się na wskazanej powyżej delimitacji, która została przeprowadzona w oparciu o zbudowane wskaźniki syntetyczne, adekwatne do opisywanych zjawisk i wykorzystujące dane GUS jak również inne informacje gromadzone przez instytucje publiczne.

Pierwszą kategorią wspomnianych obszarów są OSI w ujęciu funkcjonalnym tworzone przez tzw. subregiony czyli obszary zorganizowane wokół ośrodków węzłowych o zidentyfikowanych powiązaniach gospodarczych i społecznych.

Na obszarze transformacji funkcjonują 3 subregiony tj.: subregion centralny (2,72 mln osób), którego centrum stanowi Metropolia Górnośląska, subregion południowy (668 tys. osób), którego centrum stanowi Aglomeracja Bielska, subregion zachodni (634 tys. osób), którego centrum stanowi Aglomeracja Rybnicka.

Drugą kategorią wspomnianych obszarów są OSI w ujęciu tematycznym, które wskazują na terytoria o ściśle określonych problemach lub potencjałach rozwojowych, dla których powinno być dedykowane wsparcie tematyczne. Oba typy OSI są wzajemnie powiązane w ten sposób, iż wsparcie subregionów będzie realizowane w sposób horyzontalny wykorzystując ustalenia OSI w ujęciu tematycznym.

Z punktu widzenia terytorializacji procesu transformacji kluczowe znaczenie mają obszary zidentyfikowane jako OSI – gminy w transformacji górniczej, jako te tereny, które doświadczają i doświadczą w przyszłości negatywnych skutków likwidacji sektora górniczego. W drugiej kolejności, poszukując obszarów w transformacji o szczególnej kumulacji zjawisk problemowych lub potencjałów, należy również rozpatrywać OSI – gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze, OSI – ośrodki wzrostu oraz OSI – gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza. Poniżej przedstawiono najważniejsze założenia wskazanych wyżej OSI i ich delimitację. Szczegółowy wykaz gmin podregionów górniczych wchodzących w skład poszczególnych OSI znajduje się w załączniku nr 1 do niniejszego dokumentu.

OSI – gminy w transformacji górniczej

Ze względu na konieczność dalszego ograniczania działalności sektora górniczego, wynikającą z realizacji celów polityki klimatycznej UE, zidentyfikowano obszary, na których będą występowały lub już występują negatywne skutki prowadzonej transformacji. W analizie uwzględniono, towarzyszące temu procesowi zjawiska społeczne, przestrzenne oraz środowiskowe. Do gmin objętych procesem transformacji górniczej zaliczono jednostki, na których występuje jedna z poniższych przesłanek:

- występują tereny pogórnice po zakończonej już działalności wydobywczej (kopalnie zlikwidowane lub w likwidacji),
- prowadzona jest aktualnie działalność wydobywczą węgla kamiennego,
- występuje znacząca liczba pracujących w sektorze górniczym i istotny odsetek pracujących w górnictwie w ogóle zatrudnionych.

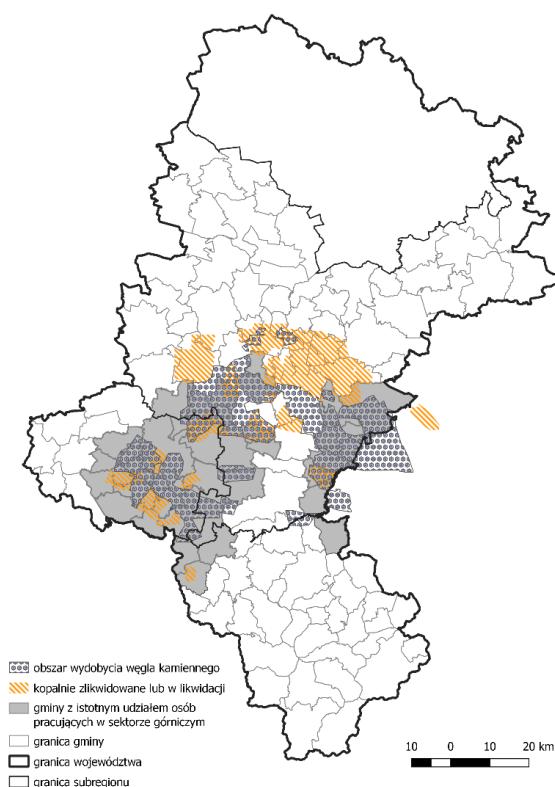
Biorąc pod uwagę powyższe kryteria do gmin w transformacji górniczej zaliczone zostały 64 gminy, znajdujące się przede wszystkim w centralnej i zachodniej części województwa, głównie na obszarach wydobycia węgla kamiennego. W zdecydowanej większości są to gminy zlokalizowane na obszarze Aglomeracji Rybnickiej i jej otoczenia, Metropolii Górnośląskiej oraz przy granicy z województwem małopolskim. Wykaz gmin w transformacji górniczej, dodatkowo z wewnętrznym podziałem na 3 typy jednostek (gminy z problemem społecznym, gminy z problemem przestrzennym i gminy z problemem społecznym i przestrzennym) prezentuje poniższa tabela.

Tabela 4. Wykaz gmin województwa śląskiego w transformacji górniczej.

TYP GMINY	GMINY W TRANSFORMACJI GÓRNICZEJ
SPOŁECZNO PRZESTRZENNY	Bieruń, Lubomia, Bojszowy, Chełm Śląski, Czerwionka-Leszczyny, Gaszowice, Gierałtówice, Godów, Gorzyce, Hażlach, Imielin, Jastrzębie-Zdrój, Jaworzno, Jejkowice, Knurów, Kornowac, Łędziny, Lyski, Łaziska Górne, Marklowice, Miedźna, Mszana, Mysłowice, Ornontowice, Orzesze, Pawłowice, Pilchowice, Pszów, Radlin, Ruda Śląska, Rybnik, Rydułtowy, Suszec, Świerklany, Wodzisław Śląski, Wry, Zebrzydowice, Żory
SPOŁECZNY	Strumień, Wilamowice
PRZESTRZENNY	Bestwina, Będzin, Bobrowniki, Bytom, Chorzów, Czechowice-Dziedzice, Czeladź, Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Goczałkowice-Zdrój, Katowice, Mikołów, Piekary Śląskie, Psary, Pszczyna, Radzionków, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec, Sośnicowice, Świętochłowice, Tychy, Wojkowice, Zabrze, Zbrosławice

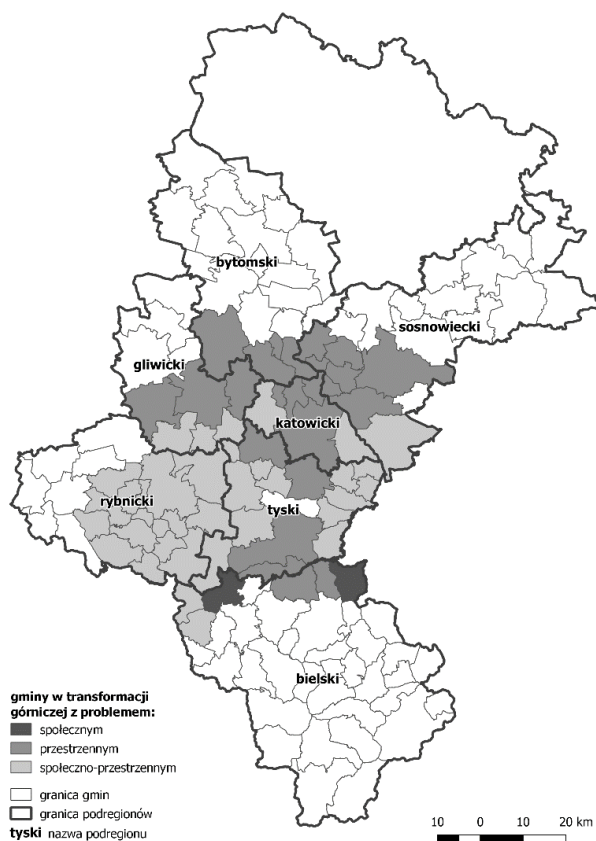
Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.

Mapa 2. Obszar strategicznej interwencji – gminy w transformacji górniczej.

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.

Mapa 3. Gminy w transformacji górniczej - ujęcie podregionalne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.

Do terenów o priorytetowym zakresie wsparcia będą zaliczone obszary kumulacji zjawisk problemowych tj. na których występują lub wystąpią problemy społeczne związane z redukcją zatrudnienia w sektorze górniczym (obecnie w sektorze górniczym pracuje ok. 74 tys. osób) oraz niekorzystne zmiany w środowisku oraz przestrzeni, skutkujące koniecznością podjęcia działań readaptacyjnych.

Wyzwaniem dla tych obszarów jest znaczny udział terenów przemysłowych i poprzemysłowych oraz terenów, na których wystąpiły lub wystąpią skutki eksploatacji górniczej. Istotnym problemem jest zagospodarowanie terenów po zakończonej eksploatacji górniczej, a także przekwalifikowanie pracowników odchodzących z sektora górniczego. W planowaniu rozwoju gospodarczego należy uwzględnić również konieczność zapewnienia możliwości funkcjonowania dla firm z branży okołogórniczej i ich przebranżowienia. Branża ta zatrudnia obecnie 120 tys. osób w firmach bezpośrednio powiązanych z sektorem górniczym. Oprócz tworzenia na obszarach gmin w transformacji górniczej alternatywnych miejsc pracy należy również ukierunkować wsparcie na poprawę jakości środowiska, rozwój usług publicznych, poprawę atrakcyjności inwestycyjnej i jakości przestrzeni miejskich. Niska jakość życia na obszarze gmin w transformacji górniczej wynikająca z jakości środowiska i przestrzeni przekłada się na obserwowane od lat negatywne procesy demograficzne, w tym migracyjne. Likwidacja sektora górniczego na analizowanym obszarze osłabi tempo rozwoju gospodarczego, a co za tym idzie ograniczy również dochody jst w postaci zmniejszonych wpływów podatku PIT, podatku eksploatacyjnego oraz od nieruchomości. Ograniczy to możliwości reagowania samorządów lokalnych na negatywne zjawiska występujące na ich terytorium. Część tych jednostek ponosi do tej pory koszty społeczne i gospodarcze restrukturyzacji branży górniczej przeprowadzonej w latach 90-tych XX wieku.

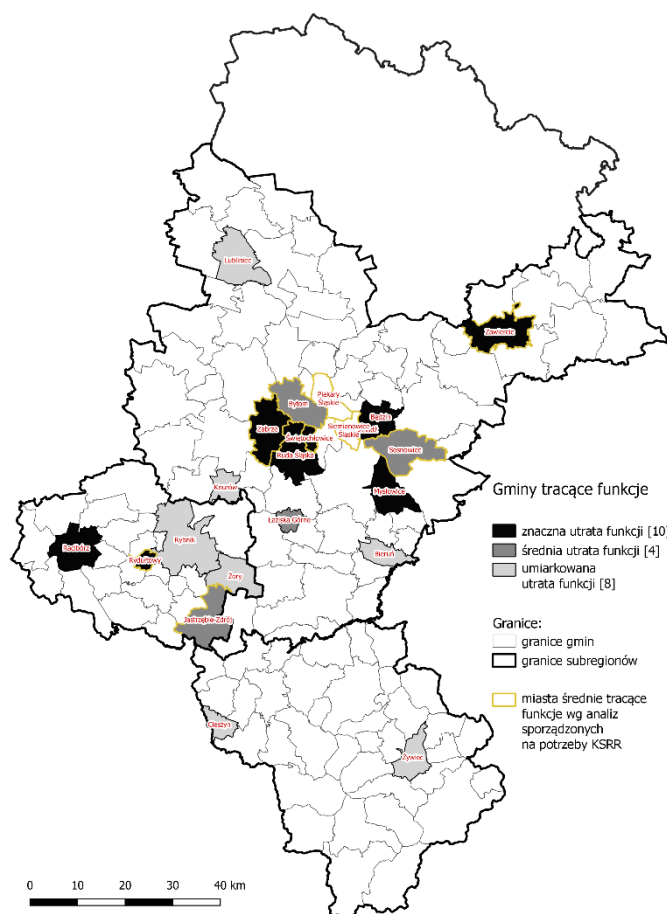
Ważnym aspektem definiowania priorytetów i rodzajów wsparcia będzie również występowanie wskazanych powyżej wyzwań w czasie. Na obszarze gmin w transformacji górniczej, a więc obszarze priorytetowego wsparcia TPST, występują zarówno tereny, na których zlikwidowano zakłady górnicze począwszy od lat 90-ych XX wieku do chwili obecnej, jak i obszary, na których proces likwidacji kopalni nastąpi w horyzoncie czasowym do 2030r. oraz do 2049r. Ponadto te zbiory się przenikają, czyli ta sama gmina zmagą się z retrospektywnymi skutkami transformacji, jednocześnie przygotowując się do kolejnej fazy zamykania kopalń. Stąd wsparcie TPST będzie miało po części charakter quasi-kohezyjny, główny akcent kładąc jednak na mitygowaniu skutków utraty miejsc pracy w sektorze wydobywczym i powiązanych w perspektywie najbliższych 10 lat oraz po 2030 r., czyli przygotowanie zmian gospodarczych w perspektywie średnio i długofalowej. Kolejną istotną zmienną jest stopień uzależnienia rozwoju gminy od sektora wydobywczego, w przypadku części gmin w transformacji górniczej (zwłaszcza w podregionie rybnickim) jest to istotne wyzwanie wymagające uruchomienia działań mitygacyjnych związanych z dywersyfikacją lokalnej gospodarki.

OSI – gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze

Uwzględniając specyfikę regionu, w kontekście procesu sprawiedliwej transformacji, należy również wziąć pod uwagę inny typ OSI, a mianowicie gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze. Gminy tracące funkcje to ośrodki, które w ciągu kilkunastu lat stopniowo traciły swoją pozycję jako znaczących ośrodków gospodarczych i społecznych w regionie, predystynowanych do pełnienia istotnej roli dla mieszkańców województwa jako miejsca pracy, zamieszkania i realizacji różnorodnych potrzeb społeczności.

Najwyższa utrata funkcji społeczno-gospodarczych dot.: Zabrze, Rudy Śląskiej, Świętochłowic, Będzina, Czeladzi, Mysłowic, Bytomia, Sosnowca oraz znacznej części Aglomeracji Rybnickiej (w tym w szczególności trzech miast na prawach powiatu: Jastrzębie-Zdrój, Rybnik oraz Żory). Należy zauważyć, iż są to obszary objęte procesem restrukturyzacji sektora górniczego obecnie jak i w przeszłości.

Mapa 4. OSI – gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze.

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.

OSI – gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza

Kolejnym typem OSI, uwzględniającym zjawiska powiązane z procesem transformacji, są gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza. Do wyznaczenia tych obszarów wykorzystano dane o średniorocznych przekroczeniach norm jakości powietrza w województwie śląskim pod względem: pyłów zawieszonych (PM_{2,5} i PM₁₀), oraz benzo(α)pirenu.

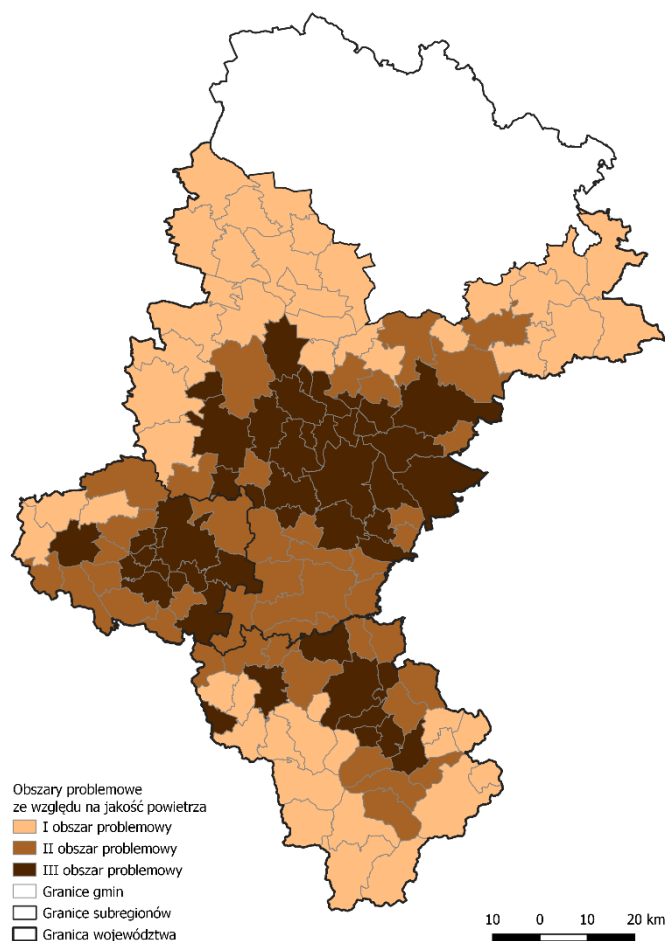
Do wyznaczenia obszaru brano pod uwagę obszary przekroczeń wskazanych powyżej wskaźników. Gminy województwa zostały przypisane do jednej z trzech grup obszarów problemowych na podstawie analizy liczby rodzajów przekroczeń średniorocznych występujących na jej terenie:

- I obszar problemowy (gminy na terenie których występuje średnioroczne przekroczenie jednego dowolnego wskaźnika jakości powietrza),
- II obszar problemowy (przekroczenie dowolnych dwóch wskaźników)
- III obszar problemowy (przekroczenie wszystkich trzech wskaźników).

Obszarami o najgorszej sytuacji w zakresie jakości powietrza są gminy należące do największych aglomeracji miejskich regionu, w tym w dużej mierze położonymi na terenach objętych procesem transformacji. Głównymi przyczynami złej jakości powietrza w województwie śląskim są: emisja z indywidualnego ogrzewania budynków mieszkalnych oraz emisja przemysłowa i liniowa. Pomimo działań podejmowanych w ostatnich latach, nie zanotowano znaczącej poprawy jakości powietrza.

Mapa 5. Obszar strategicznej interwencji – gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza.

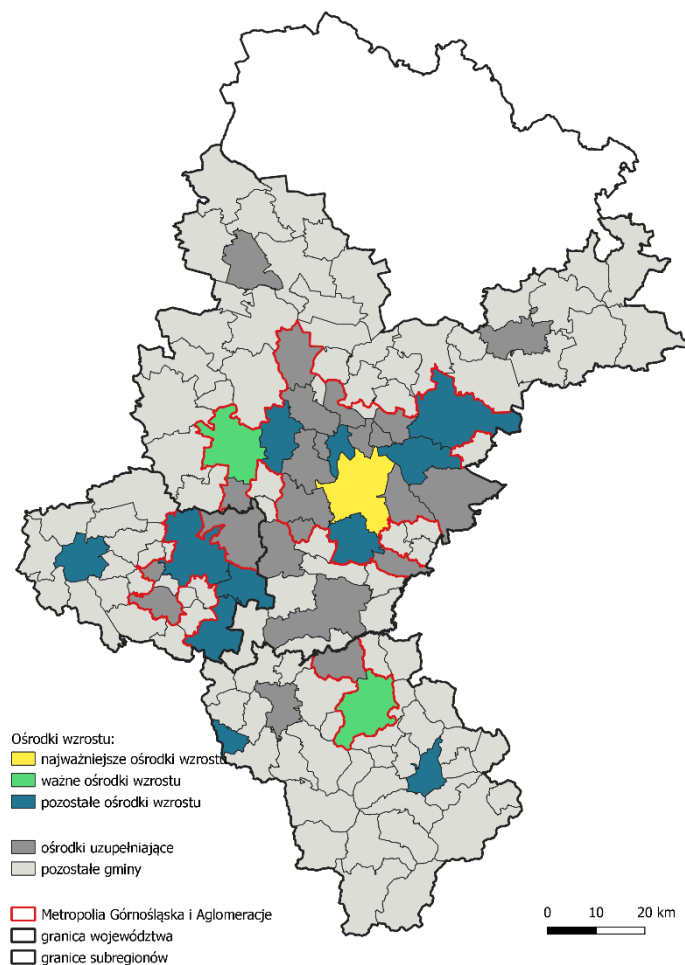
Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.

OSI – ośrodki wzrostu

W kontekście procesów transformacyjnych istotną rolę odgrywają również terytoria o największych potencjałach rozwojowych, które zostały zidentyfikowane w ramach OSI – ośrodki wzrostu. Są to obszary predystynowane do pełnienia wiodących funkcji gospodarczych i społecznych w regionie. Powinny cechować się one nie tylko walorami zorientowanymi do wewnątrz, ale także oddziaływać na otoczenie, przyczyniając się w najwyższym stopniu do rozwoju województwa jako całości oraz wpływając na jego pozycję w kraju i Europie. Niniejsze ośrodki powinny stanowić o sile regionu w przyszłości i jego pozycji konkurencyjnej, a głównym wyzwaniem dla nich będzie podniesienie poziomu innowacyjności w sektorze przedsiębiorstw, wzmocnienie potencjału i skali oddziaływania oraz pozycji na arenie międzynarodowej ośrodków akademickich oraz sektora B+R, rozwój funkcji metropolitalnych, poprawa jakości środowiska i przestrzeni, tworzenie atrakcyjnych miejsc pracy poprzez rozwój potencjału gospodarczego i zwiększenie poziomu inwestycji. OSI z tej kategorii są w dużej mierze położone na terenach objętych procesem transformacji.

Mapa 6. Obszar strategicznej interwencji – ośrodki wzrostu.

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.

Podsumowując należy stwierdzić, iż zakres terytorialny wsparcia w ramach TPST będzie obejmował obszar 7-miu podregionów statystycznych NUTS 3 tj. zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa obszar trzech subregionów: centralnego, zachodniego i południowego. W szczególności do udzielenia wsparcia predystynowane będą obszary ujęte w ramach OSI – gminy w transformacji górniczej, jako te obszary, które w najwyższym stopniu są dotknięte konsekwencjami eksploatacji złóż węgla kamiennego, zarówno w wymiarze przestrzennym (występowanie szkód górniczych), jak i w kontekście społecznym (związanym z dużym udziałem zatrudnienia w sektorze górniczym). Dodatkowo możliwe jest różnicowanie wewnętrzne tego obszaru w oparciu o pozostałe OSI wskazane powyżej. W planowanym wsparciu ważny będzie również typ jednostki osadniczej, gdyż gminy w transformacji górniczej to zarówno duże miasta jak i obszary wiejskie, co będzie różnicowało instrumenty oraz narzędzia wsparcia.

Wskazana priorytetyzacja wsparcia nie wyklucza szerszej interwencji, realizowanej na całym obszarze 7 podregionów z uwagi na powiązania funkcjonalne, przy wykorzystaniu dedykowanych, specyficznych kryteriów dla wybranych działań. Pomocniczo przy określaniu wsparcia będą brane pod uwagę gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze, z uwagi na możliwość pogłębienia się marginalizacji tych obszarów na skutek zachodzącego procesu transformacji gospodarczej (znaczna część gmin najbardziej dotkniętych utratą funkcji to obszary, gdzie przemysł, w tym branża powiązane łańcuchem wartości z górnictwem, ma bardzo duże oddziaływanie). Ponadto pomocniczo będą brane pod uwagę również gminy z największymi problemami w zakresie jakości powietrza jako obszary o niskiej jakości życia z uwagi na czynniki środowiskowe. Dodatkowo dedykowanym wsparciem będą objęte gminy, które stanowią „lokomotywy rozwoju” regionu tzw. ośrodki wzrostu, jako te obszary, które mają najwyższy potencjał rozwoju nowych funkcji gospodarczych, umożliwiające

tworzenie i wdrażanie innowacji, rozwijanie przedsiębiorczości, w tym start-up'ów. Kreowanie nowych miejsc pracy w oparciu o potencjały tych gmin pozwoli na łagodzenie skutków likwidacji kopalń oraz ograniczenia działalności firm sektora okołogórniczego i utrzymanie oraz przede wszystkim kreowanie nowego potencjału gospodarczego regionu. Dodatkowym kryterium warunkującym wsparcie w ramach TPST oprócz podejścia terytorialnego wskazanego powyżej możliwe będzie ukierunkowanie pomocy dla przedsiębiorstw również w oparciu o łańcuchy wartości, pozwalające szerzej uchwycić proces wzajemnych powiązań gospodarczych w sektorze firm okołogórnich.

Poniżej przedstawiono analizę dla gmin w transformacji górniczej, uwzględniającą kumulację zjawisk zidentyfikowanych w pozostałych OSI oraz planowany harmonogram zamykania kopalń i elektrowni, wyznaczającą terytoria najbardziej dotknięte negatywnymi skutkami transformacji.

Tabela 5. Gminy w transformacji górniczej ze wskazaniem zakładów przeznaczonych do likwidacji w związku z procesem transformacji energetycznej oraz z przyporządkowaniem wybranych OSI tematycznych

GMINA (górnica)	PODREGION	KOPALNIE I ELEKTROWNIE PRZEZNACZONE DO LIKWIDACJI LUB RESTRUKTURYZACJI		OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI WYZNACZONE W STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA			
		NAZWA	ROK	Gminy tracące funkcje społeczno- gospodarcze wg dynamiki utruty funkcji: znaczna średnia umiarkowana	Miasta średnie tracące funkcje społeczno- gospodarcze (KSRR)	Gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza: 3 - III obszar problemowy 2 - II obszar problemowy 1 - I obszar problemowy*	Ośrodki wzrostu wg kategorii: najważniejsze ważne pozostałe uzupełniające
WILAMOWICE	bielski					2	
HAŻLACH	bielski					1	
STRUMIEŃ	bielski					2	
ZEBRZYDOWICE	bielski					2	
BESTWINA	bielski					2	
CZECHOWICE- DZIEDZICE	bielski					3	uzupełniające
RADZIONKÓW	bytomski					3	
ZBROSŁAWICE	bytomski					2	
BYTOM	bytomski	KWK Bobrek- Piekary	2040	średnia	TAK	3	uzupełniające
PIEKARY ŚLĄSKIE	bytomski				TAK	3	uzupełniające
KNURÓW	gliwicki			umiarkowana		3	uzupełniające
GIERAŁTOWICE	gliwicki					2	
PILCHOWICE	gliwicki					2	
SOŚNICOWICE	gliwicki					1	
GLIWICE	gliwicki	KWK Sośnica	2029			3	ważne
ZABRZE	gliwicki			znaczna	TAK	3	pozostałe

CHORZÓW	katowicki					3	pozostałe
KATOWICE	katowicki	KWK Staszic-Wujek – Ruch Wujek	2039			3	najważniejsze
		KWK Staszic-Wujek Ruch Murcki-Staszic	2039				
MYSŁOWICE	katowicki	KWK Mysłowice-Wesoła	2041	znaczna		3	uzupełniające
RUDA ŚLĄSKA	katowicki	KWK Ruda - Ruch Pokój	2021	znaczna		3	uzupełniające
		KWK Ruda - Ruch Bielszowice	2034				
		KWK Ruda - Ruch Halemba	2034				
SIEMIANOWICE ŚLĄSKIE	katowicki				TAK	3	uzupełniające
ŚWIĘTOCHŁOWICE	katowicki			znaczna	TAK	3	uzupełniające
KORNOWAC	rybnicki					2	
CZERWIONKA-LESZCZYNY	rybnicki					2	uzupełniające
GASZOWICE	rybnicki					3	
JEJKOWICE	rybnicki					3	
LYSKI	rybnicki					2	
ŚWIERKLANY	rybnicki					3	
PSZÓW	rybnicki					3	
RADLIN	rybnicki	KWK ROW Ruch Marcel	2046			3	
RYDUŁTOWY	rybnicki	KWK ROW Ruch Rydułtowy	2043	znaczna	TAK	3	uzupełniające
WODZISŁAW ŚLĄSKI	rybnicki					3	uzupełniające
GODÓW	rybnicki					2	
GORZYCE	rybnicki					2	
LUBOMIA	rybnicki					2	
MARKLOWICE	rybnicki					3	
MSZANA	rybnicki					2	
JASTRZĘBIE-ZDRÓJ	rybnicki			średnia	TAK	3	pozostałe
RYBNIK	rybnicki	KWK ROW Ruch Chwałowice	2049	umiarkowana		3	pozostałe
		KWK ROW Ruch Jankowice	2049				

		Elektrownia Rybnik	2030				
ŻORY	rybnicki			umiarkowana		3	pozostałe
BĘDZIN	sosnowiecki	Elektrownia Łagisza	Do 2030	znaczna		3	uzupełniające
CZELADŹ	sosnowiecki			znaczna		3	uzupełniające
WOJKOWICE	sosnowiecki					3	
BOBROWNIKI	sosnowiecki					2	
PSARY	sosnowiecki					2	
DĄBROWA GÓRNICZA	sosnowiecki					3	pozostałe
JAWORZNO	sosnowiecki	ZG Sobieski	2049			3	uzupełniające
		Elektrownia Jaworzno	Do 2030				
SOSNOWIEC	sosnowiecki			średnia	TAK	3	pozostałe
ŁAZISKA GÓRNE	tyski	KWK Bolestaw Śmiały	2028	średnia		3	uzupełniające
		Elektrownia Łaziska	do 2030				
MIKOŁÓW	tyski					3	uzupełniające
ORZESZE	tyski					2	uzupełniające
ORNONTOWICE	tyski					3	
WYRY	tyski					2	
GOCZAŁKOWICE-ZDRÓJ	tyski					2	
MIEDŹNA	tyski					2	
PAWŁOWICE	tyski					2	
PSZCZYNA	tyski					2	uzupełniające
SUSZEC	tyski					2	
BIERUŃ	tyski	KWK Piast-Ziemowit Ruch Piast	2035	umiarkowana		3	uzupełniające
IMIELIN	tyski					2	
ŁĘDZINY	tyski	KWK Piast-Ziemowit Ruch Ziemowit	2037			3	
BOJSZOWY	tyski					2	
CHEŁM ŚLĄSKI	tyski					2	
TYCHY	tyski					3	pozostałe

*Metodologia wyznaczenia obszaru problemowego zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”:

I obszar problemowy (gminy na terenie których występuje przekroczenie jednego dowolnego wskaźnika jakości powietrza),

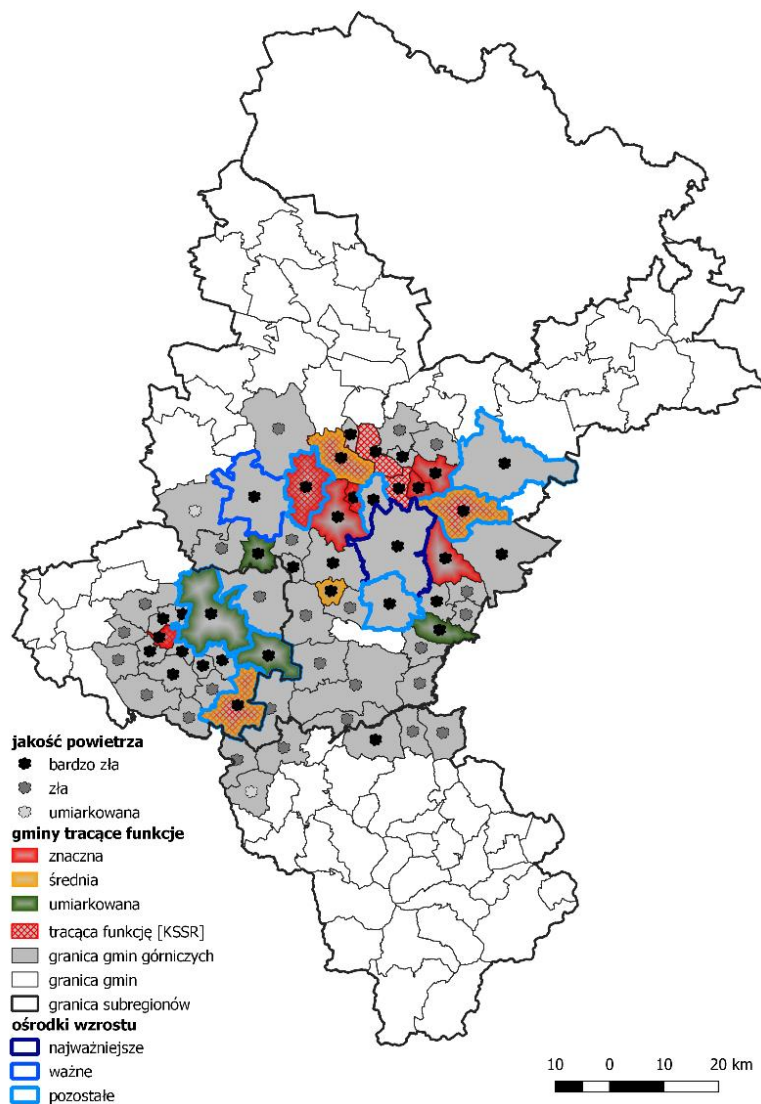
II obszar problemowy (przekroczenie dowolnych dwóch wskaźników)

III obszar problemowy (przekroczenie wszystkich trzech wskaźników).

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Umowy społecznej dotyczącej transformacji sektora górnictwa węgla

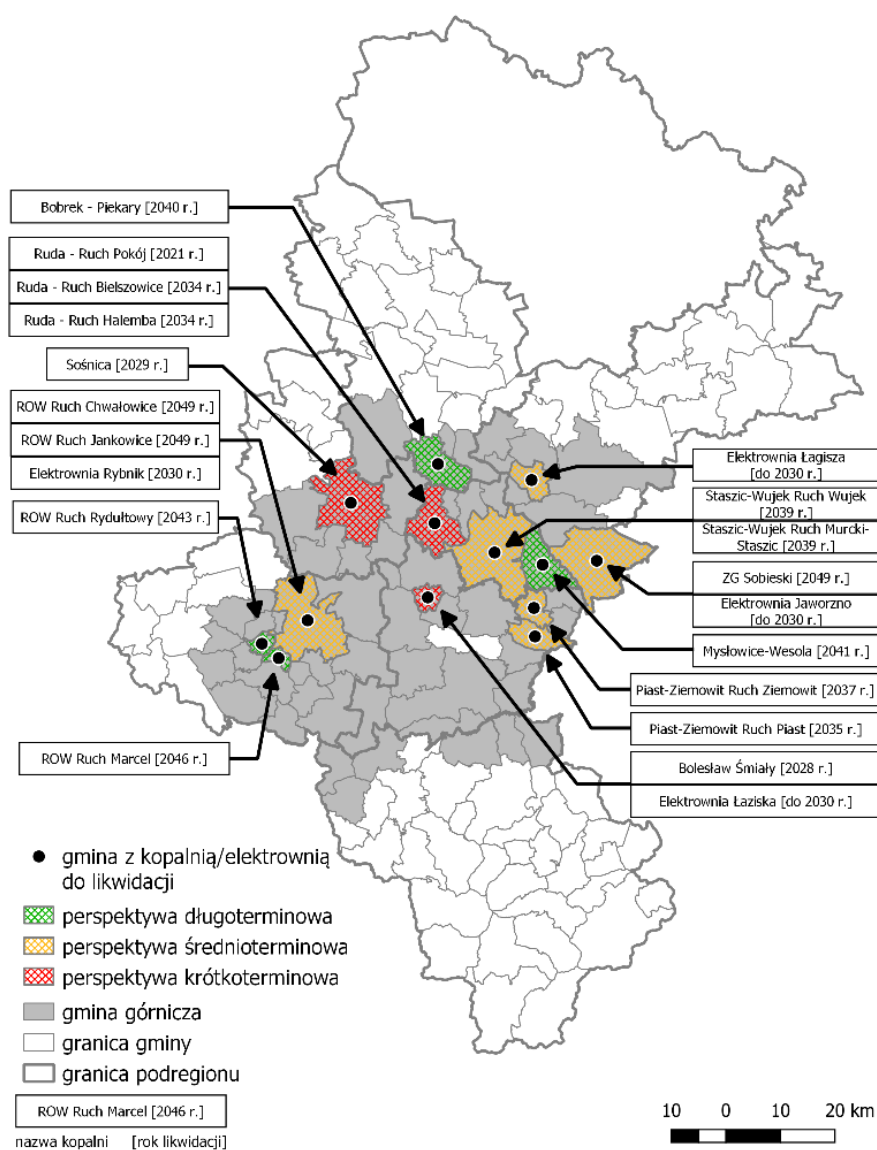
kamiennego oraz wybranych procesów transformacji województwa śląskiego z dnia 28 maja 2021 r.; informacji jednostek sektora energetycznego; odpowiedzi Ministra Aktywów Państwowych z dnia 11 lutego 2020 skierowanej do Marszałka Sejmu RP Elżbiety Witek, na interpelację posła Marka Krząkały z dnia 2 stycznia 2020 r. nr K9INT1047 w sprawie przyszłości sektora energetycznego w Polsce.

Mapa 7. Kumulacja zjawisk problemowych na obszarze gmin w transformacji górniczej wynikająca ze zlokalizowania zjawisk wynikających z pozostałych OSI.

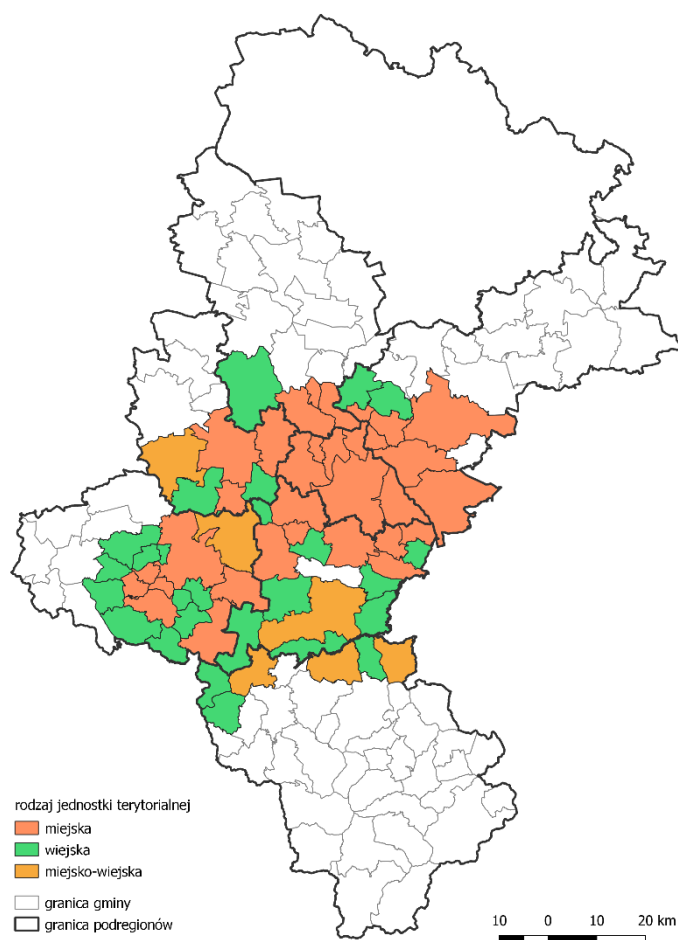
Źródło: opracowanie własne.

Mapa 8. Kopalnie i elektrownie przeznaczone do likwidacji lub restrukturyzacji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Umowy społecznej dotyczącej transformacji sektora górnictwa węgla kamiennego oraz wybranych procesów transformacji województwa śląskiego z dnia 28 maja 2021 r. oraz odpowiedzi Ministra Aktywów Państwowych z dnia 11 lutego 2020 skierowanej do Marszałka Sejmu RP Elżbiety Witek, na interpelację posła Marka Krzakały z dnia 2 stycznia 2020 r. nr K9INT1047 w sprawie przyszłości sektora energetycznego w Polsce.

Mapa 9. Gminy w transformacji górniczej wg rodzaju jednostki terytorialnej.

Źródło: opracowanie własne.

Charakterystyka podregionów wchodzących w skład obszaru transformacji:

Podregion bielski

W podregionie bielskim 6 spośród 38 gmin zostało wykazanych jako obszary strategicznej interwencji - gminy w transformacji górniczej. Są wśród nich zarówno gminy w których występuje znaczny odsetek osób zatrudnionych w branży górniczej – są to obszary klasyfikowane jako gminy z problemem społecznym (2 gminy), gminy na terenie których prowadzona jest eksploatacja górnicza (2 gminy), a także gminy charakteryzujące się zarówno problemami społecznymi i przestrzennymi (również 2 gminy).

Podregion bielski boryka się z konsekwencjami wynikającymi z zakończonej eksploatacji górniczej ze względu na lokalizację na tym obszarze KWK Morcinek w Kaczycach (powiat cieszyński), która została zlikwidowana w 1998 roku. Ponadto w podregionie nadal aktywnie prowadzona jest eksploatacja w prywatnej kopalni Przedsiębiorstwo Górnicze Silesia, która nie jest objęta zapisami Umowy społecznej. Zakład ten posiada koncesję na wydobywanie węgla ważną do 2044 roku i zatrudnia prawie 1800 osób. Powierzchnia terenów przemysłowych zlokalizowanych w podregionie bielskim wynosi 100,3 ha.

Dodatkowo wśród mieszkańców gmin podregionu (szczególnie leżących przy granicy z Czechami) są osoby zatrudnione w przemyśle wydobywczym w podmiotach mających siedzibę i prowadzących działalność na terenie Czech. Ze względu na brak danych nie jest możliwe precyzyjne oszacowanie skali tego zjawiska, niemniej osoby takie stanowić będą również grupę, która zostanie dotknięta skutkami transformacji.

Podregion tyski

W podregionie tyskim zlokalizowane są gminy charakteryzujące się znacznym natężeniem problemów związanych z transformacją górniczą. Aż 12 z 17 gmin podregionu to obszary, na których występują zarówno problemy przestrzenne jak i społeczne tj. wciąż jest prowadzona eksploatacja górnicza, lub na terenie których występowały kopalnie, które już zostały zlikwidowane, a jednocześnie znaczna część mieszkańców pracuje w branży górniczej. Dodatkowo kolejne 4 gminy borykają się z problemami przestrzennymi będącymi następstwem prowadzonej obecnie lub w przeszłości eksploatacji.

Na obszarze podregionu tyskiego występują problemy wynikające z prowadzonej działalności wydobywczej, która została zaprzestana. Zlokalizowane tutaj były kopalnie KWK Czeczott (Wola), zlikwidowana w pierwszej dekadzie XXI wieku oraz będąca w trakcie procesu likwidacyjnego KWK Krupiński w Suszcu.

Jednocześnie w dalszym ciągu funkcjonują na tym terenie kopalnie przeznaczone do zamknięcia w nadchodzących latach: KWK Bolesław Śmiały w Łaziskach Górnych (zatrudniająca 1772 osoby), KWK Piast-Ziemowit (Ruch Piast) w Bieruniu oraz KWK Piast-Ziemowit (Ruch Ziemowit) w Łędzinach (łącznie zatrudniające ponad 7200 osób). Oprócz likwidowanych kopalni w podregionie tyskim znajduje się również przeznaczona do likwidacji do roku 2030 Elektrownia Łaziska. Jest to efekt prowadzonej transformacji a wywołane tym zmniejszenie zatrudnienia również będzie rzutować na zwiększenie problemów na rynku pracy (w zakładzie tym zatrudnionych jest ponad 350 osób). W związku z powyższym w niedalekiej przyszłości należy spodziewać się problemów związanych z zamknięciem działalności tych zakładów i koniecznością zagospodarowania pracujących tam osób. Ponadto powierzchnia terenów przemysłowych zlokalizowanych w podregionie tyskim wynosi 641,3 ha.

Podregion gliwicki

Ponad połowa gmin podregionu gliwickiego kwalifikuje się do kategorii gmin w transformacji górniczej, przy czym 3 gminy borykają się zarówno z problemami przestrzennymi związanymi z występowaniem zlikwidowanych kopalni węgla kamiennego, lub wciąż prowadzoną działalnością wydobywczą jak i problemami społecznymi wynikającymi z dużego udziału zatrudnienia w branży górniczej. Kolejne 3 jednostki klasyfikowane są wśród gmin z problemem przestrzennym, a są wśród nich m. in. dwa największe miasta podregionu tj. Gliwice i Zabrze.

W podregionie gliwickim zidentyfikowanych zostało wiele terenów przemysłowych, a ich powierzchnia wynosi 1 975,8 ha. Wśród ulokowanych w tym podregionie zakładów górniczych, które już zostały zamknięte w okresie ostatnich 25 lat można wymienić KWK Pstrowski, KWK Gliwice, KWK Makoszowy oraz ZWSM Jadwiga. Oznacza to, że podregion gliwicki już doświadcza skutków transformacji prowadzonej w latach 90-tych XX wieku. Jednocześnie zgodnie z Umową społeczną kolejna kopalnia zostanie zlikwidowana przed rokiem 2030 (KWK Sośnica, zatrudniająca 2052 osoby), w związku z czym spodziewać się można nasilenia negatywnych skutków związanych z procesem transformacji.

Podregion rybnicki

Podregion rybnicki to jeden z obszarów województwa śląskiego dotkniętych w największym stopniu skutkami wieloletniego wydobywania węgla kamiennego. Jedynie 7 gmin podregionu położonych w jego zachodniej części nie klasyfikuje się jako OSI gminy w transformacji górniczej. Pozostałe 18 gmin podregionu, w tym największe miasta (Rybnik, Żory, Jastrzębie-Zdrój) zidentyfikowane zostały jako gminy z problemami społecznymi i przestrzennymi. W dalszym ciągu na znacznej części tego obszaru prowadzona jest eksploatacja górnicza, a zatrudnienie w branży górniczej utrzymuje się na relatywnie wysokim poziomie. Ponadto w podregionie występują obszary ze zlikwidowanymi kopalniami. Powierzchnia terenów przemysłowych w tym podregionie wynosi 1 882,8 ha.

Na obszarze podregionu rybnickiego działalność związana z wydobywaniem węgla kamiennego była bardzo intensywna. Procesy likwidacyjne kopalni są tutaj mocno zaawansowane, od roku 1997 zamknięto takie zakłady jak KWK Żory, KWK Rymer, KWK 1 maja, KWK Dębieńsko, KWK Moszczenica i KWK Anna. Kolejne kopalnie

---

przeznaczone są do zamknięcia w nadchodzących latach (Ruchy: Rydułtowy, Marcel, Chwałowice i Jankowice w ramach KWK ROW – po roku 2040; łączne zatrudnienie wynosi dla nich 11868 osób). W efekcie prowadzonej transformacji energetycznej w podregionie rybnickim zlikwidowana zostanie również Elektrownia Rybnik, zatrudniająca prawie 530 osób (ma to nastąpić do roku 2030).

Oprócz kopalni zlikwidowanych lub przeznaczonych do likwidacji w podregionie rybnickim działa w ramach JSW S.A. 5 kopalń, które nie są przewidziane do wygaszenia działalności przed rokiem 2050. Są to zakłady, w których w 2020 roku zatrudnionych było 30,6 tys. osób i prowadzą one wydobywanie węgla koksującego. Zasoby tego surowca są przez Komisję Europejską uznawane jako jeden z surowców strategicznych.

Podregion sosnowiecki

W podregionie sosnowieckim 7 z 21 gmin to obszary w transformacji górniczej z występującymi problemami przestrzennymi, związanymi w znacznej mierze ze zlikwidowanymi już kopalniami węgla kamiennego – są w tym gronie największe ośrodki podregionu, a mianowicie Sosnowiec i Dąbrowa Górnicza. Ponadto w podregionie zlokalizowana jest jedna gmina (Jaworzno), na której zidentyfikowane są zarówno problemy przestrzenne jak i społeczne związane z transformacją. Nadal występuje tam znaczne zatrudnienie w górnictwie, a ponadto w dalszym ciągu jest prowadzona eksploatacja górnicza.

Podregion sosnowiecki boryka się z licznymi problemami wynikającymi z faktu zamknięcia znacznej liczby kopalń węgla kamiennego w pierwszej fazie transformacji gospodarczej. W okresie 1996-2006 zamknięte zostały takie kopalnie jak: KWK Paryż, KWK Saturn, KWK Sosnowiec, KWK Niwka-Modrzejów, KWK Jan Kanty, KWK Grodziec, KWK Jowisz, KWK Porąbka-Klimontów. Warto zaznaczyć, że tereny przemysłowe w podregionie sosnowieckim zajmują obszar 1 844,9 ha.

Do likwidacji przeznaczony jest jeszcze Zakład Górniczy Sobieski w Jaworznie, zatrudniający ponad 2600 osób, co ma nastąpić zgodnie z Umową społeczną w 2049 roku. Ponadto w rezultacie transformacji energetycznej w podregionie sosnowieckim do 2030 roku przewiduje się również zamknięcie Elektrowni Łagisza, zlokalizowanej w Będzinie i zatrudniającej ponad 200 osób oraz Elektrowni Jaworzno (Jaworzno II i Jaworzno III), zatrudniającej kolejnych ponad 600 osób.

Podregion bytomski

Negatywne skutki eksploatacji górniczej w podregionie bytomskim kumulują się w jego południowej części i obejmują 4 spośród 19 gmin. W przypadku tego podregionu są to gminy z problemem przestrzennym, w głównej mierze związanym ze zlikwidowaną działalnością wydobywczą. Niemniej na części tego obszaru działalność jest jeszcze prowadzona, przy czym udział zatrudnienia w branży górniczej nie jest już bardzo znaczący. Wśród gmin podlegających transformacji z tego obszaru należy szczególnie wskazać na jego największe miasto Bytom, które bardzo silnie odczuwa negatywne efekty prowadzonej tutaj działalności wydobywczej, jak również inne znaczące ośrodki jak Piekary Śląskie i Radzionków. Podregion bytomski charakteryzuje się występowaniem znacznej liczby terenów przemysłowych zajmujących powierzchnię równą 1 931,9 ha.

Pomimo likwidacji znacznej części przemysłu wydobywczego węgla kamiennego, która następuje stopniowo od połowy lat 90-tych XX wieku (zamknięte zostały w tym czasie takie kopalnie jak: KWK Szombierki, KWK Rozbark, KWK Miechowice, KWK Bobrek, KWK Julian, KWK Powstańców Śląskich, KWK Andaluzja, a proces likwidacyjny trwa w KWK Centrum), tereny leżące w podregionie bytomskim odczuwają skutki prowadzonej eksploatacji w bardzo wysokim stopniu. Prowadzona tutaj działalność wydobywcza cechowała się bardzo wysoką intensywnością, co skutkowało w znacznym niekorzystnym przekształceniu terenu, wpływając na problemy przestrzenne jak i społeczne w podregionie. Dodatkowo kopalnia KWK Bobrek-Piekary, która jeszcze operuje na tym obszarze zatrudniając prawie 2500 osób, przeznaczona jest do zamknięcia w roku 2040, co pogłębi występujące problemy w przyszłości.

Podregion katowicki

Wszystkie gminy leżące na obszarze podregionu katowickiego zostały sklasyfikowane jako OSI – gminy w transformacji górniczej. Centralna część największego w Polsce obszaru metropolitalnego charakteryzowała się występowaniem intensywnej eksploatacji węgla kamiennego w przeszłości (o czym świadczą liczne zlikwidowane kopalnie), a na znacznej części tego obszaru wciąż prowadzona jest eksploatacja górnicza. Jednocześnie na terenie dwóch gmin oprócz problemów przestrzennych występują nadal także problemy o charakterze społecznym (wysoka liczba zatrudnionych w sektorze górniczym).

Podregion katowicki to obszar, na którym bardzo wiele zakładów górniczych już zostało zamkniętych, a dotknięte tym zostało każde z 6 miast wchodzących w skład podregionu. W wyniku procesów zapoczątkowanych w 1993 roku zlikwidowano takie kopalnie jak: KWK Barbara (Chorzów), KWK Siemianowice (Siemianowice Śląskie), KWK Polska (Świętochłowice), KWK Wawel, KWK Śląsk i KWK Nowy Wirek (Ruda Śląska) KWK Katowice, KWK Kleofas, KWK Boże Dary, KWK Wieczorek (Katowice, KWK Mysłowice (Mysłowice). Biorąc pod uwagę skalę zjawiska zamykania kopalń na tym terenie, powoduje to spore konsekwencje społeczne i gospodarcze dla tego obszaru. Obszar zajmowany w podregionie przez tereny poprzemysłowe wynosi 3 037,4 ha. Jednocześnie w najbliższych latach do zamknięcia przeznaczone są kolejne 4 kopalnie, z czego najszybciej skutki z tym związane pojawią się w Rudzie Śląskiej. Łączne zatrudnienie w przeznaczonych do likwidacji kopalniach podregionu katowickiego to prawie 14 tys. osób.

2. Diagnoza wyzwań związanych z transformacją w przypadku każdego ze wskazanych terytoriów

2.1. Diagnoza skutków gospodarczych, społecznych i terytorialnych transformacji w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050

Szczegółowa analiza diagnostyczna, na której bazuje opis poniżej stanowi załącznik nr 2 do dokumentu. W TPST ujęto wyłącznie wnioski oraz kluczowe informacje z punktu widzenia procesu transformacji.

Obszar transformacji obejmuje 7 z 8 podregionów zlokalizowanych w województwie śląskim (co stanowi ¾ powierzchni województwa) a zamieszkuje go 88% ludności regionu. Jest to obszar silnie uprzemysłowiony, w którym od ponad 30 lat zachodzą intensywne procesy restrukturyzacji gospodarczej wpływające na jego potencjał oraz powodujące znaczące zmiany społeczne. **Europejski Zielony Ład** zmienił skalę dotychczasowych wyzwań regionu. Dynamizacja procesów sprawiedliwej transformacji w kierunku nowoczesnej, zielonej gospodarki oznacza pojawienie się licznych wyzwań w sferze społecznej i gospodarczej na szeroką skalę.

Trwające od lat procesy restrukturyzacyjne nie zmieniły znacząco dotychczasowej struktury gospodarki, która wciąż charakteryzuje się **znacznym udziałem sektora wydobywczego oraz wysokim uzależnieniem lokalnych rynków pracy od przemysłów tradycyjnych**. Przemysłowe dziedzictwo przyczynia się do obniżającej się konkurencyjności struktury gospodarczej regionu, przejawiającej się w **spadku udziału w krajowym PKB** (z 13,7% w 2004 r. do 12,3% w 2018 r.) oraz zmniejszającym się udziale w krajowej produkcji sprzedanej przemysłu. Umiedzynarodowienie gospodarki jest wciąż na niskim poziomie ze względu na niewystarczającą innowacyjność przedsiębiorstw. Struktura rodzajowa handlu międzynarodowego potwierdza **znaczącą rolę przemysłu motoryzacyjnego (28,83% wartości eksportu I-IX 2020 r.) oraz hutnictwa i przemysłu metalurgicznego (6,48% wartości eksportu I-IX 2020 r.)**⁴. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w województwie śląskim w 2019 r. wyniosło 793,3 tys. osób (12,4% przeciętnej liczby zatrudnionych w kraju), co plasowało region na 2. miejscu w kraju, przy czym równocześnie zaobserwowano nadal wysoki udział pracujących w przemyśle (w 2019 r. udział wyniósł 38,3% i był wyższy od wyniku dla całego kraju o 6,2 pp.). Niezbędne jest zwiększenie udziału środków przeznaczanych na działalność innowacyjną i badawczo-rozwojową w regionie. W województwie śląskim w 2019 roku nakłady na działalność B+R w przeliczeniu na 1 mieszkańca osiągnęły 544,1 zł (6. miejsce wśród regionów), co jest wartością o 244,8 zł niższą od średniej dla kraju (788,9 zł). Istotne będzie w związku z powyższym dążenie do optymalizacji przepływów finansowych w przedsiębiorstwach umożliwiające skierowanie większego strumienia środków na działania badawcze i proinnowacyjne. Dla osiągnięcia celów klimatycznych kluczowy będzie proces dywersyfikacji gospodarki, unowocześnienia procesów produkcji i tworzenia nowych firm w obszarach specjalizacji technologicznych regionu oraz podniesienie jej poziomu innowacyjności. **Skutki działań podejmowanych w procesie sprawiedliwej transformacji regionu będą odczuwalne przede wszystkim w sektorze wydobywczym (sektor schyłkowy), w którym zachodzące zmiany spowodują redukcje zatrudnienia na poziomie 5,1 tys. osób do roku 2030 oraz 36,8 tys. osób do roku 2050. Skutkom procesu transformacji podlegać będą także sektory przemysłu charakteryzujące się wysoką emisyjnością i energochłonnością procesów produkcyjnych, takich jak energetyczny, hutniczy, chemiczny, mineralny, maszynowy, środków transportu**⁵, w których w 2019 r. zatrudnionych było 79,3 tys. osób.⁶

⁴ Województwo śląskie - kierunek: eksport. Raport końcowy (wersja robocza) PWC, marzec 2021 r.

⁵ Na podstawie Krajowy Plan Sprawiedliwej Transformacji, Jako sektory wysokoemisyjne przyjęte zostało pięć najbardziej energochłonnych gałęzi przemysłu w Polsce na podstawie publikacji GUS *Efektywność wykorzystania energii w latach 2008-2018*.

⁶ Na podstawie Krajowy Plan Sprawiedliwej Transformacji, Jako sektory wysokoemisyjne przyjęte zostało pięć najbardziej energochłonnych gałęzi przemysłu w Polsce na podstawie publikacji GUS *Efektywność wykorzystania energii w latach 2008-2018*.

Ponadto znaczącym problemem regionalnego rynku pracy jest **niska aktywność zawodowa mieszkańców** w tym wśród kobiet (w 2019 r. liczba biernych zawodowo w regionie wyniosła 1 707 tys. osób, co stanowiło drugą pozycję po województwie mazowieckim - 1 726 tys. osób) oraz **duże zróżnicowanie terytorialne bezrobocia**. Najwyższy poziom bezrobocia w lutym 2021 r. odnotowano w Bytomiu (10,4%). Stopa bezrobocia poniżej 3% utrzymuje się nadal w powiecie bieruńsko-lędzińskim (2,9%), Bielsku-Białej (2,7%) oraz w Katowicach (1,8%). **Długotrwale bezrobotni** w końcu lutego 2021 r. stanowili 42,7% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. Udział bezrobotnych niepełnosprawnych wśród ogółu zaewidencjonowanych wynosił 5,8%. Na koniec lutego 2021 r. 23,9% zarejestrowanych bezrobotnych stanowiły osoby poniżej 30 roku życia, natomiast 26,4% osoby powyżej 50 roku życia. W populacji bezrobotnych województwa śląskiego przeważają kobiety, które w lutym 2021r. stanowiły 54,7% ogółu zarejestrowanych. Zarówno niezadawalająca dynamika rozwoju gospodarczego jak i najniższy w kraju współczynnik aktywności ekonomicznej ludności jest istotną przeszkodą w budowaniu nowoczesnej gospodarki oraz przyspieszeniu procesu odchodzenia od węgla i osiągnięcia celów związanych z neutralnością klimatyczną.

Na kształt rynku pracy ma wpływ także **ujemne saldo migracji oraz związane z tym silne procesy depopulacyjne i starzenia się społeczeństwa**. Odpływ kapitału ludzkiego zwłaszcza osób mobilnych (wiekowo i kompetencyjnie) oraz kapitału intelektualnego, w postaci innowacyjnych start-upów, inwestorów i koncepcji biznesowych do innych regionów i krajów, jest zjawiskiem obserwowanym od dłuższego czasu. **Zgodnie z prognozami GUS do 2050 roku liczba ludności w województwie śląskim względem roku 2018 zmniejszy się o 18,8%, czyli o ponad 850 tys. osób. Wielkość ta analizowana w wartościach bezwzględnych jest najwyższa w kraju.** W nadchodzących latach znacznie ograniczony zostanie popyt na siłę roboczą wykonującą proste, powtarzalne prace, a na znaczeniu bardzo zyskają zawody wymagające wyższych, bardziej specjalistycznych umiejętności i charakteryzujące się wysokim stopniem kreatywności. Nowe umiejętności będą poszukiwane dla zapewnienia kadr m.in. dla zastępującego tradycyjne branże przemysłu 4.0, ICT, medycyny, energetyki, przemysłów związanych z gospodarką cyrkularną czy przemysłu lotniczego. Dlatego też niezbędne jest zwiększenie udziału środków przeznaczanych na działalność innowacyjną i badawczo-rozwojową w regionie oraz rozwój automatyzacji w przemyśle przy jednoczesnym wsparciu pracowników w dostosowaniu do nowych wymogów rynku pracy.

Edukacja, w tym przede wszystkim dotycząca kształcenia zawodowego, bezpośrednio rzutuje na przygotowanie młodych osób do podjęcia pracy. Często **wskazuje się na niedostosowanie oferty edukacyjnej do zmieniających się warunków i potrzeb rynku pracy**, a osiągnięcie celów klimatycznych będzie wymagało ściślejszego powiązania edukacji z wymogami nowej gospodarki. Istotna będzie w tym zakresie współpraca placówek edukacyjnych z pracodawcami oraz ciągły proces monitorowania zapotrzebowania na nowe zawody. Zauważa się pozytywny trend związany ze wzrostem zainteresowania kształceniem zawodowym. Problemem w tym zakresie może być z kolei fakt starzenia się kadry nauczycielskiej. Skuteczność procesu przekształcania zawodowego i kształcenia nowych kadr zależeć będzie w dużej mierze od warunków w jakich się odbywa, stąd istotnym zagadnieniem jest jakość wyposażenia i infrastruktury placówek edukacyjnych, która również wymaga doinwestowania. W kontekście nasilających się procesów migracyjnych istotnym jest zapewnienie wysokiej jakości kształcenia, które pozwoli na zatrzymanie w regionie wykwalifikowanej kadry, która znajdzie zatrudnienie w nowych, rozwijanych branżach. Wysokiej jakości kadry pozwolą na skuteczne przeprowadzenie procesu transformacji.

Rozwój innowacji i technologii wymaga sprawnie funkcjonującego szkolnictwa wyższego zarówno w kwestii proponowanych kierunków kształcenia, np. zamawianych kierunków, jak również podniesienia jakości bazy i infrastruktury szkół wyższych, która zapewni możliwość kształcenia na najwyższym poziomie. Całość działań w tym obszarze zapewni nie tylko wysokiej jakości kapitał ludzki dla rozwijającej się gospodarki, ale również wzrost konkurencyjności ośrodków akademickich w skali krajowej i europejskiej. Województwo śląskie jest jednym z ważniejszych w kraju ośrodków naukowych i akademickich. Uczelnie wyższe stanowią 8,5% wszystkich szkół wyższych w Polsce i kształciły w 2019 r. 9,5% studentów. Nadal jednak współczynnik osób studiujących względem liczby mieszkańców jest znacząco niższy od analogicznego wskaźnika dla kraju i stawia województwo na 9. pozycji.

Dodatkowo należy wskazać, że udział ludności w wieku 15-64 lata z wykształceniem wyższym w odniesieniu do ogólnej liczby ludności w tym wieku był poniżej średniej krajowej (odpowiednio: 27,5% i 28,2% dla kraju) i stanowił dopiero siódmą pozycję w kraju.

Województwo śląskie jest **najbardziej zależnym od węgla regionem w Unii Europejskiej. Od początku lat 90-tych XX wieku produkcja węgla w Polsce zmniejszyła się wprawdzie o połowę (z niemal 150 mln t do ok. 73 mln t), a zatrudnienie w sektorze górnictwa zmniejszyło się czterokrotnie (pomiędzy rokiem 1990 a 2015 z ok. 388 tys. do ok. 98 tys.)** niemniej w dalszym ciągu województwo śląskie charakteryzuje się **największą liczbą zatrudnionych w górnictwie** (ok. 74 tys. osób, dane za 2019 r., Raport IBS). Sytuacja ta jest największym wyzwaniem związanym z procesem sprawiedliwej transformacji. Miejsca pracy w górnictwie charakteryzują się dużą koncentracją geograficzną. W zdecydowanej większości są to gminy zlokalizowane na obszarze Aglomeracji Rybnickiej i jej otoczenia, Metropolii Górnośląskiej oraz przy granicy z województwem małopolskim. Są to duże skupiska miast średniej wielkości, w regionie najsilniej zurbanizowanym i najgęściej zaludnionym w kraju. Kopalnie i inne zakłady związane z przemysłem węglowym zlokalizowane są w bliskim sąsiedztwie centrów miast oraz bezpośrednio przy osiedlach mieszkaniowych.

Oprócz samego sektora górnictwa ważny jest również aspekt otoczenia rynkowego i przedsiębiorstw związanych z tą branżą. Przede wszystkim są to podmioty bezpośrednio związane z górnictwem, które są dostawcami dla sektora tj. przedsiębiorstwa produkujące i dostarczające maszyny i urządzenia górnicze, a także wyspecjalizowane usługi wspomagające górnictwo. Kolejną grupę stanowią bezpośredni odbiorcy wyrobów węglowych, dla których jest on podstawowym surowcem wykorzystywanym w elektrowniach, elektrociepłowniach i koksowniach. Ostatnią grupę stanowią dostawcy, którzy są pośrednio związani z branżą, a ich usługi i produkty mogą być kierowane także do innych branż, np. usługi transportowe lub producenci niewyspecjalizowanych maszyn, urządzeń i materiałów. Firmy te i instytucje z otoczenia górnictwa odczuwają bezpośrednio restrukturyzację branży i trudną sytuację spółek węglowych. Według ekspertyzy przygotowanej przez Uniwersytet Ekonomiczny dla Górniczej Izby Przemysłowo-Handlowej liczba pracowników powiązanych bezpośrednio z branżą górnictwem wynosi 120 tys. osób. Zbliżone szacunki przedstawia IBS, z którego badań wynika, że na jedno miejsce w górnictwie węgla kamiennego w Polsce przypada co najmniej 1,16-1,35 miejsca pracy w innych sektorach gospodarki, co daje 96,3-112 tysięcy osób zatrudnionych w branżach powiązanych bezpośrednio z górnictwem. Zakłada się, że przewidywana skala osób zależnych od funkcjonowania kopalni może być znacznie wyższa, jeżeli weźmiemy pod uwagę wpływ pośredni na przedsiębiorstwa handlowo-usługowe czy rodziny pracowników. Szacunki ujmujące ten aspekt według samorządu gospodarczego mogą wynieść nawet 400 tys. osób.

Opierając się na powyższej analizie oraz na przyjętym harmonogramie zamykania kopalń należy założyć, iż do roku 2030 w związku z likwidacją zatrudnienia w sektorze górniczym konieczne będzie zapewnienie prawie 20 tys. nowych miejsc pracy, w tym prawie 15 tys. dla osób pracujących w firmach okołogórnictwowych (obliczenia własne na podstawie danych projektu KPST, umowy społecznej oraz ekspertyzy opracowanej na potrzeby GIPH). Natomiast w latach 2030-2049 skala likwidacji miejsc pracy będzie znacznie wyższa, tj. ok. 145 tys. osób, w tym 105 tys. w sektorze okołogórnictwowym. Oznacza to, iż w najbliższych 9 latach trzeba również stworzyć podwaliny dla nowoczesnej i dynamicznie rozwijającej się gospodarki pozwalające na zmierzenie się z kolejną, znacznie większą falą likwidacji miejsc pracy w związku z dochodzeniem do niskoemisyjnej gospodarki. Bardzo ważnym problemem dla obszaru podregionów górniczych jest także nakładanie się trwających do dziś negatywnych skutków społecznych i przestrzennych powstałych w skutek pierwszej fali transformacji gospodarczej regionu z lat 90-tych i późniejszych na kolejne działania transformacyjne, z którymi będzie musiała zmierzyć się społeczność regionu w horyzoncie roku 2030 oraz 2049. W tym kontekście ważna jest idea budowania **konsensusu społecznego** dla prowadzenia działań transformacyjnych oraz **monitorowania zjawisk społecznych**, by uniknąć błędów popełnianych na początku transformacji regionu w latach 90-tych XX wieku. Działania transformacyjne muszą obejmować również sferę społeczną by **uniknąć wyłączenia** pewnych grup społecznych – najbardziej wrażliwych na skutki transformacji.

Na wskazane wyzwania transformacyjne dodatkowo nałożą się niekorzystne trendy demograficzne regionu oraz negatywne konsekwencje kryzysu gospodarczego wywołanego pandemią. **Należy bowiem podkreślić, że na skutek pandemii Covid-19 pogorszyła się sytuacja polskich przedsiębiorstw, co doprowadzi do dalszych zwolnień pracowników różnych sektorów, w tym również zwolnień grupowych.**

Duże uzależnienie od węgla jako surowca zauważa się także w obszarze wytwarzania energii. Głównym źródłem energii elektrycznej nadal pozostaje węgiel kamienny, natomiast **udział produkcji energii ze źródeł odnawialnych jest nieznaczny** (4,4% - jeden z najniższych odsetków w kraju). Podobnie jak w przypadku produkcji energii elektrycznej **podstawowym źródłem ciepła jest także węgiel kamienny** (75,4% produkcji ogółem). Udział produkcji ciepła ze źródeł odnawialnych wyniósł zaledwie 2,8%. Osiąganie celów klimatycznych będzie wiązało się z koniecznością przebudowy sektora energetycznego w kierunku alternatywnych i odnawialnych źródeł energii. Ponadto region charakteryzuje się **największym zużyciem węgla kamiennego w gospodarstwach domowych**, który stanowi najtańsze źródło pozyskiwania ciepła do ogrzewania domów. Jednocześnie wykorzystanie węgla kamiennego w gospodarstwach domowych ma negatywny wpływ na jakość powietrza w regionie. Źródła powierzchniowe, czyli komunalno-bytowe, będące „producentami” tzw. niskiej emisji, miały w 2019 roku największy udział w emisji zanieczyszczeń pyłu zawieszonego PM10, pyłu zawieszonego PM2,5 i benzo(a)pirenu (BaP). Należy także zauważyć, że mimo podejmowanych działań nadal pozostaje wiele budynków niespełniających standardy energetyczne i korzystających z przestarzałych (pozaklasowych) kotłów węglowych. Zaplanowane dalsze przechodzenie gospodarstw domowych na nisko lub zeroemisyjne źródła ciepła może powodować obok skutków pozytywnych, związanych z poprawą jakości powietrza, również nasilenie się zjawiska ubóstwa energetycznego. Problem ten dostrzegła również Komisja Europejska, która w Zaleceniu z dnia 14 października 2020 roku wskazała na konieczność wykorzystania potencjału finansowego środków UE w celu zwalczania ubóstwa energetycznego poprzez zapewnienie dostępu do wsparcia dla grup społecznych w trudnej sytuacji. Wyzwaniem będzie również zmiana w kierunku podniesienia efektywności energetycznej budynków mieszkalnych z uwagi na znaczny udział starej zabudowy w zasobie mieszkaniowym ogółem. Od 1 stycznia 2022 roku w województwie śląskim obowiązuje zakaz użytkowania kotłów pozaklasowych na paliwa stałe (zgodnie z uchwałą Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 7 kwietnia 2017 roku).

Województwo śląskie charakteryzuje się dużą ilością wytwarzanych i nagromadzonych odpadów, w tym **największą ilością wytworzonych odpadów przemysłowych** (w 2018 r. stanowiły one prawie 1/4 takich odpadów w kraju), co w istotnym stopniu ma negatywny wpływ na jakość wód, gleb oraz powietrza atmosferycznego, co z kolei skutkuje pogarszającą się jakością życia mieszkańców regionu. Najwięcej odpadów przemysłowych wytworzonych w województwie śląskim powstało przy płukaniu i oczyszczaniu kopalin (68,5%). Z ogólnej ilości odpadów przemysłowych wytworzonych w regionie zaledwie 7,6% poddano odzyskowi, a 0,4% unieszkodliwiono. Szczególnym problemem są odpady wydobywcze. W sumie w Polsce funkcjonują 153 hałdy, zwałowiska lub tzw. stawy osadowe, na których składowane są odpady wydobywcze, czyli przede wszystkim skała wydobyta wraz z węglem. Najwięcej tego typu miejsc zlokalizowanych jest w województwie śląskim (aż 138). Odpady wydobywcze zarówno w fazie eksploatacji, jak i po upływie okresu ich użytkowania, powodują zagrożenia środowiskowe: zanieczyszczenia gleby, wód podziemnych i powierzchniowych w rejonie składowania oraz powietrza. Jednym ze skutków ubocznych eksploatacji węgla kamiennego jest także **zanieczyszczenie wód powierzchniowych oddziałujące negatywnie na środowisko naturalne i zaburzenia gospodarki wodnej**, wpływające na zmiany w funkcjonowaniu systemu ekologicznego, a jednocześnie negatywnie oddziałując na zdrowie ludzi. Wyzwaniem dla regionu będzie więc ograniczanie poziomu zanieczyszczeń wód oraz podniesienie poziomu retencji.

Województwo śląskie charakteryzuje się **największym w kraju odsetkiem terenów zdegradowanych i zdewastowanych** wymagających rekultywacji i rewitalizacji. Szczególnie dużym wyzwaniem są tzw. tereny górnicze i pogórnice. W ramach realizacji projektu *Rozbudowa systemu zarządzania terenami pogórnymi na terenie województwa śląskiego* w latach 2020 – 2022 prowadzona jest inwentaryzacja terenów pogórnich.

Wstępne wyniki wykazały, że na obszarze transformacji tereny przemysłowe obejmują 11 414,4 ha powierzchni, w tym pogórnice 5 160,9 ha.

Tereny górnicze wyznaczają zasięg i skalę możliwych negatywnych oddziaływań działalności górniczej na infrastrukturę techniczną i środowisko poprzez występowanie rozległych szkód górniczych, na terenach, gdzie funkcjonowały lub wciąż działają kopalnie. **Zlikwidowane przedsiębiorstwa negatywnie oddziałują na atrakcyjność gospodarczą i życiową wielu obszarów pogórnich – podnoszą koszty utrzymania infrastruktury, obniżają jakość życia mieszkańców.** Skutki zaniechanej działalności przemysłowej (brownfield) szczególnie negatywnie oddziałują, jeśli zlokalizowane są w centrach miast – obniżają ich atrakcyjność zarówno w sensie gospodarczym jak i mieszkaniowym. Ponadto **samorządy lokalne, na terenie których likwidowane będą kopalnie węgla kamiennego odnotują kilkunastoprocentowe spadki istotnych pozycji dochodowych swoich budżetów**, jakimi są udział w PIT oraz podatek od nieruchomości i opłata eksploatacyjna. Negatywny wpływ na budżety lokalne wynikać będzie także z problemów w firmach okołogórniczych. Z jednej strony bowiem będzie malała strona dochodowa budżetów (daniny w tym z tytułu PIT i CIT), natomiast z drugiej będą zwiększały się obciążenia wydatkami na likwidację negatywnych skutków społecznych zaniechania działalności górniczej (więcej w Załączniku: Potencjały i wyzwania rozwojowe województwa śląskiego w kontekście sprawiedliwej transformacji w punkcie dot. firm okołogórniczych).

Koncentracja obszarów silnie zurbanizowanych w centralnej części województwa oraz silne powiązania gospodarcze subregionalne w szczególności między metropolią a aglomeracjami powodują **duże natężenie ruchu samochodowego**. Średni dobowy ruch roczny (SDRR) pojazdów silnikowych na drogach krajowych w regionie był prawie dwukrotnie wyższy od średniej krajowej. Należy przy tym zwrócić uwagę, że w 2018 roku transport i gospodarka magazynowa odpowiadały w Polsce za ponad **11% emisji dwutlenku węgla** (bez emisji z biomasy), a poziom emisji CO₂ w sektorze w latach 2015-2018 wrastał dużo szybciej (o 45,7%) niż w pozostałych rodzajach działalności przemysłu ogółem (10%). Województwo śląskie charakteryzuje się **niską intensywnością przewozów komunikacją miejską** oraz spadającą wartością liczby przewożonych pasażerów na przestrzeni ostatnich lat. Poprawa jakości i dostępności transportu lokalnego i ponadlokalnego ma na celu wsparcie procesów transformacyjnych w kierunku wygenerowania lepszych połączeń komunikacyjnych z miejsc, gdzie będą likwidowane miejsca pracy (w tym np. gmin wiejskich, gdzie nie dociera transport miejski), do miejsc, gdzie tworzone będą nowe miejsca pracy. Ma na celu także wzmocnienie połączeń w ramach obszarów funkcjonalnych w tym ośrodków metropolitarne i aglomeracyjnych, tak aby zapewnić lepszą dostępność w zakresie transportu publicznego i infrastruktury zeroemisyjnej ośrodkom węzłowym - kluczowym z punktu widzenia niwelowania luki na rynku pracy powstałej w wyniku procesów transformacji.

Problemy społeczne, gospodarcze i przestrzenne związane z restrukturyzacją górnictwa węgla kamiennego od lat 90-tych są dużym obciążeniem dla samorządów na terenie, których prowadzona jest działalność wydobywcza. Szkody górnicze, degradacja terenu i zabudowy związana z dawną lub obecną eksploatacją przekłada się również na **postrzeganie regionu jako obszaru problemowego i nieatrakcyjnego do zamieszkania oraz prowadzenia biznesu/rozwijania koncepcji biznesowych**. Postępująca urbanizacja, degradacja środowiska naturalnego oraz tempo zmian gospodarczych skutkujące przyspieszeniem życia społecznego oraz wzrost presji i napięcia psychicznego są przyczyną chorób cywilizacyjnych. Jednocześnie postęp technologiczny przyczynił się do zmiany stylu życia, sprzyjającego siedzącemu trybowi życia, spadkowi aktywności fizycznej i obniżeniu jakości diety. Najmocniej odcisnęły swoje piętno choroby układu krążenia oraz nowotwory, które w województwie śląskim odpowiadały w 2019 roku za blisko 70% zgonów. Od 2010 r. utrzymuje się w województwie śląskim tendencja wzrostowa liczby osób podejmujących leczenie w jednostkach psychiatrycznej opieki ambulatoryjnej. Analiza liczby osób leczonych w 2019 roku z podziałem na kategorie wiekowe wykazała, że najczęściej pacjentami były osoby z przedziału 30-64 lata (61,1%). W województwie śląskim w 2019 roku zarejestrowano 297 przypadków chorób zawodowych – więcej przypadków zarejestrowano jedynie w województwie dolnośląskim, a ludniejsze

---

województwo mazowieckie zanotowało 35 przypadków mniej. Na tle pozostałych regionów województwo śląskie najmocniej wybija się pod względem ilości rejestrowanych przypadków związanych z pylicą płuc oraz ubytkiem słuchu, które to choroby mają powiązanie z wciąż silnym przemysłowym górniczym charakterem regionu. W zakładach i ośrodkach udzielających świadczeń rehabilitacyjnych w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w regionie było łącznie 1 018 miejsc, z których skorzystało 21 238 pacjentów. Wśród tego rodzaju placówek nie było w ogóle miejsc w ramach zakładów i ośrodków rehabilitacji pulmonologicznej oraz pulmonologicznej dziennej, a także rehabilitacji neurologicznej. W ramach opieki szpitalnej region charakteryzuje się wyższą dostępnością łóżek, lecz także silniejszym ich wykorzystaniem niż średnio w kraju. . Liczba osób leczonych na 10 tys. mieszkańców wynosiła 94,9 osób i była zdecydowanie wyższa niż w całym kraju (57,5 leczonych). Osoby zamieszkałe na obszarze transformacji narażone są więc nie tylko na globalne zagrożenia związane z chorobami cywilizacyjnymi, ale także wynikające ze złej jakości powietrza oraz wysokiego poziomu zatrudnienia w przemyśle ciężkim. Aby efektywnie przeprowadzić proces transformacji należy więc mitygować skutki ciężkich warunków pracy i zamieszkania ludności na obszarze transformacji poprzez wsparcie w zakresie ochrony zdrowia w szczególności profilaktyki i rehabilitacji oraz zapewnienie dostępu do szeroko rozumianych wysokiej jakości usług społecznych, świadczonych zgodnie z zasadą deinstytucjonalizacji.

Zmiana struktury gospodarczej województwa do tej pory opartej na sektorach tradycyjnych będzie wymagała tworzenia nowych miejsc pracy w branżach związanych z zieloną i innowacyjną gospodarką, co potwierdzają również wyniki opracowywanej corocznie prognozy zapotrzebowania na pracowników⁷. Wyzwaniem będzie więc stworzenie nowych łańcuchów wartości, które zastąpią dotychczasowe powiązania w branży górniczej i okołogórniczej i przyczynią się do rozwoju gospodarki w nowych obszarach nie związanych z przemysłami tradycyjnymi. Tworzenie nowych miejsc pracy będzie się odbywać w oparciu o endogenne potencjały gospodarcze i naukowo-badawczy w zidentyfikowanych w Programie Rozwoju Technologii Województwa Śląskiego na lata 2019-2030 obszarach technologicznych, w tym m.in. sektorach zielonej gospodarki. Zielona gospodarka w województwie śląskim to ponad 51 tys. podmiotów według danych REGON (stan na koniec czerwca 2020 r.) i ponad połowa powiązanych tematycznie akredytowanych i aktywnych laboratoriów badawczych. Branżami szybko rozwijającymi się w obszarze transformacji oraz o podobnych wymaganiach względem kwalifikacji zawodowych, które będą w stanie przyjąć pracowników odchodzących z branży górniczej będą przedsiębiorstwa z takich sektorów jak m.in. transport, logistyka i budownictwo. W 2020 roku w województwie śląskim widoczne było znaczne ożywienie w branży budowlanej. Notowano rekordowe wskaźniki związane z liczbą nowych mieszkań (przyrost o 30,7% w stosunku do roku wcześniejszego), czy też liczbą wydawanych zezwoleń na budowę, która była o 17,9% wyższa niż rok wcześniej. Liczba osób pracujących w sektorze transport i gospodarka magazynowa znacząco wzrosła (43,3%) w okresie ostatnich 8 lat, w 2019 roku osiągając wartość blisko 77 tys. osób (3. pozycja w kraju; 6,6% ogółu zatrudnionych w regionie). Zgodnie z szacunkami IBS potencjał tworzenia nowych miejsc pracy w perspektywie 2030 r. w tych sektorach wyniesie od 21-37 tys. miejsc pracy. Szersza analiza dotycząca alternatywnych sektorów została wskazana w Załączniku do Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego, pt. Potencjały i wyzwania rozwojowe województwa śląskiego w kontekście sprawiedliwej transformacji w rozdziałach poświęconych obszarowi gospodarczemu. Wsparcie rozwoju firm we wskazanych branżach zostało uwzględnione w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” – Zielone Śląskie.

---

⁷ „Barometr zawodów. Prognoza zapotrzebowania na pracowników”, opracowanie przeprowadzane na zlecenie Ministerstwa Rozwoju, Pracy i Technologii.

Proces transformacji do 2050 r. wymagał utworzenia znacznej ilości nowych miejsc pracy w związku z likwidacją sektora górniczego, zmiany profilów kształcenia, konieczności przekwalifikowania tysięcy pracowników i wypełnienia luki kompetencyjnej, zatrzymania odpływu najbardziej wykształconych i kreatywnych mieszkańców. Wyzwania klimatyczne będą również generowały konieczność zmian w procesach technologicznych firm wysokoemisyjnych i energochłonnych (sektory podlegające transformacji), w których zatrudnionych jest obecnie ok. 79,3 tys. osób⁸, jak również zmiany w sektorze energetycznym opartym głównie na węglu kamiennym. Zmiana struktury bilansu energetycznego regionu prowadząca do obniżenia udziału węgla kamiennego to konieczność poniesienia ogromnych nakładów na rozwój OZE, mając na uwadze równocześnie konieczność zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego dla najbardziej uprzemysłowionego województwa w kraju. Podejmowanie działań związanych z redukcją „niskiej emisji” to także wyzwanie związane z przeciwdziałaniem występowaniu zjawiska ubóstwa energetycznego. Odchodzenie od górnictwa to także konieczność rozwiązania problemu terenów przemysłowych zarówno tych już istniejących, powstałych w pierwszej fazie transformacji, jak i tych które pojawią się w wyniku likwidacji kolejnych zakładów górniczych. Wyzwaniem będzie zapewnienie wysokiej jakości życia w regionie pogórnym, co będzie wymagało przeciwdziałania zapaści gospodarczej, zapewnienia atrakcyjnych miejsc pracy, radykalnej poprawy jakości środowiska i wyznaczenia nowych kierunków rozwoju, przy jednoczesnym zachowaniu dziedzictwa i tożsamości kulturowej, które pozwolą z nadzieją patrzeć w przyszłość obecnym i przyszłym mieszkańcom, którzy nie będą musieli realizować swoich marzeń poza województwem.

2.2. Potrzeby i cele w zakresie rozwoju do 2030 r. służące osiągnięciu neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do 2050 r.

Sformułowane poniżej wyzwania i odpowiadające im cele sprawiedliwej transformacji wynikają ze zidentyfikowanych problemów przedstawionych we wcześniejszej części Planu. Logikę interwencji pokazującą szerszą strukturę powiązań przyczynowo-skutkowych zawarto w załączonej do TPST matrycy przedstawiającej układ problemów, wyzwań i celów operacyjnych (załącznik nr 3).

Założono, iż celem głównym TPST jest:

Sprawiedliwa i efektywna transformacja podregionów górniczych w kierunku zielonej, cyfrowej gospodarki, zapewniająca wysoką jakość życia mieszkańców w czystym środowisku.

Cel ten zostanie osiągnięty poprzez realizację wskazanych poniżej szczegółowych celów operacyjnych, odpowiadających na kluczowe wyzwania rozwojowe podregionów pogrupowanych w trzy obszary tematyczne: gospodarka, środowisko i społeczeństwo. Ustalenia strategiczne przedstawiono w następującej sekwencji: wyzwanie - cel operacyjny – rezultaty.

A OBSZAR GOSPODARKA

Wyzwanie: Budowa pozycji wiodącego ośrodka w obszarze innowacyjnego i wysokotechnologicznego przemysłu

Cel operacyjny A1: Innowacyjna i niskoemisyjna gospodarka podregionów górniczych

Rezultaty:

- Zwiększenie potencjału badawczo-rozwojowego i wdrożeniowego oraz instytucji otoczenia biznesu
- Zwiększenie potencjału wysokich technologii w kierunku zielonej, cyfrowej gospodarki.

---

⁸ Za: Krajowy Plan Sprawiedliwej Transformacji.

Wyzwanie: Przekierowanie gospodarki podregionów górniczych na ścieżkę zielonego, zasobooszczędnego, energooszczędnego i cyfrowego wzrostu

Cel operacyjny A2: Zdywersyfikowana oraz zasobo- i energooszczędna gospodarka podregionów górniczych

Rezultaty:

- Dywersyfikacja działalności firm z branży górniczej i okołogórniczej.
- Zwiększenie poziomu cyfryzacji i automatyzacji.
- Ograniczenie zużycia energii, surowców pierwotnych oraz zwiększenie udziału czystych technologii w procesach produkcyjnych w celu znaczącej redukcji masy odpadów lub zapobiegania ich powstawaniu.

Wyzwanie: Wzmocnienie potencjału lokalnej przedsiębiorczości i kreatywności na rzecz tworzenia alternatywnych miejsc pracy w podregionach górniczych

Cel operacyjny A3: Silna przedsiębiorczość podregionów górniczych

Rezultaty:

- Zwiększenie zatrudnienia poprzez tworzenie nowych miejsc pracy w szczególności w sektorach alternatywnych dla górnictwa i energetyki konwencjonalnej.
- Wzrost liczby nowych firm.
- Większy dostęp do wsparcia doradczego i finansowego na podejmowanie działalności gospodarczej.
- Zwiększenie potencjału innowacyjnego firm oraz kompetencji osób w nich pracujących.
- Podniesienie atrakcyjności turystycznej i gospodarczej.
- Rozwój przedsiębiorstw z branży kreatywnej.
- Wzrost umiędzynarodowienia działalności firm.

B OBSZAR ŚRODOWISKO

Wyzwanie: Zdynamizowanie transformacji energetycznej OZE w oparciu o potencjały, zasoby i inicjatywy podregionów górniczych

Cel operacyjny B1: Zbilansowana energetyka podregionów górniczych oparta o alternatywne źródła energii

Rezultaty:

- Zwiększenie produkcji energii ze źródeł odnawialnych.
- Rozwój energetyki rozproszonej z OZE w kontekście infrastrukturalnym i organizacyjnym.
- Zmniejszenie powierzchni terenów przemysłowych w tym pogórnich w wyniku budowy instalacji OZE.
- Zwiększenie efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznych i mieszkalnictwie.
- Zmniejszenie zjawiska ubóstwa energetycznego.

Wyzwanie: Przywrócenie terenów przemysłowych (w tym pogórnich) do obiegu gospodarczego, społecznego i środowiskowego w podregionach górniczych

Cel operacyjny B2: Efektywne wykorzystanie terenów przemysłowych podregionów górniczych na cele gospodarcze, środowiskowe i społeczne

Rezultaty:

- Wykorzystanie terenów przemysłowych na cele rozwojowe regionu.
- Zniwelowanie skutków działalności przemysłowej, w tym górniczej na środowisko, poprawa wskaźników różnorodności biologicznej w terenach wykorzystanych w celach środowiskowych
- Poprawa stosunków wodnych na obszarze oddziaływania kopalń.
- Systemowe zarządzanie terenami przemysłowymi.

Wyzwanie: Poprawa mobilności mieszkańców i spójności transportowej podregionów górniczych

Cel operacyjny B 3: Efektywny system wzmacniający mobilność w podregionach górniczych

Rezultaty:

- Zmniejszenie emisyjności transportu w wyniku budowy infrastruktury na rzecz transportu zeroemisyjnego i niezmotywowanego oraz zakupu zeroemisyjnych środków transportu.
- Poprawa komunikacji podregionów górniczych poprzez rozbudowę infrastruktury transportu zbiorowego oraz działania na rzecz integracji taryfowej oraz wprowadzania ITS.

C OBSZAR SPOŁECZEŃSTWO

Wyzwanie: Rozwój i dostosowanie edukacji na wszystkich poziomach w celu budowania przyszłości podregionów górniczych w odpowiedzi na wyzwania gospodarki

Cel operacyjny C1: Atrakcyjny i efektywny system edukacji oraz podnoszenie kwalifikacji w podregionach górniczych

Rezultaty:

- Stworzenie warunków do rozwoju zawodowego.
- Rozwój współpracy lokalnego biznesu z ośrodkami kształcenia.
- Rozwój kształcenia zwłaszcza branżowego we współpracy z przedsiębiorcami, w szczególności zgodnie z regionalnymi inteligentnymi oraz technologicznymi specjalizacjami.

Wyzwanie: Utrzymanie aktywności zawodowej osób zatrudnionych w górnictwie i przedsiębiorstwach powiązanych z górnictwem w podregionach górniczych

---

Cel operacyjny C2: Atrakcyjny i efektywny system wsparcia rynku pracy podregionów górniczych

Rezultaty:

- Rozwój nowych kompetencji związanych z koniecznością dostosowania zatrudnionych w branży górniczej i okołogórniczej do zachodzących zmian.
- Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców podregionów.

Wyzwanie: Poprawa jakości życia mieszkańców podregionów górniczych, w szczególności w zakresie ochrony zdrowia i prawa do czystego powietrza

Cel operacyjny C3: Kompleksowy system wsparcia społecznego i zdrowotnego aktywizujący mieszkańców podregionów górniczych

Rezultaty:

- Poprawa jakości usług społecznych m.in. poprzez deinstytucjonalizację.
- Zwiększenie dostępu do usług w zakresie ochrony zdrowia, w tym diagnostyki i profilaktyki.
- Zwiększenie poziomu aktywności społecznej w szczególności w aspekcie zachowania tożsamości kulturowej i dziedzictwa przemysłowego z poszanowaniem tradycji podregionów górniczych.

Wyzwanie: Wzmocnienie potencjału społecznego i zarządczego dla przeprowadzenia sprawiedliwej transformacji w podregionach górniczych

Cel operacyjny C4: Efektywny społecznie odpowiedzialny system zarządzania transformacją w podregionach górniczych

Rezultaty:

- Wzmocnienie potencjału instytucjonalnego, w tym kadr realizujących proces transformacji.
- Zbudowanie kompleksowego systemu monitoringu procesów transformacyjnych.
- Współpraca jst oraz partnerów społecznych i gospodarczych uczestniczących w procesie transformacji w oparciu o dialog i otwartą komunikację.

Zakłada się, iż przyjęta powyżej strategia interwencji TPST wpłynie horyzontalnie na rynek pracy w trzech aspektach:

- Tworzenie nowych miejsc pracy - podstawowym założeniem TPST powinno być przeciwdziałanie wzrostowi bezrobocia w podregionach górniczych dzięki stworzeniu z wyprzedzeniem kompleksowej oferty dla pracowników, których dotknie proces transformacji. Będzie to możliwe poprzez wsparcie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw (w tym przedsiębiorstw wpisujących się w specjalizacje regionalne), które utworzą nowe miejsca pracy i zaoferują je górnikom oraz pracownikom zakładów górniczych i branż powiązanych. Działania te realizowane będą głównie w ramach obszaru GOSPODARKA (w szczególności w ramach celu *Silna przedsiębiorczość podregionów górniczych* oraz w obszarze SPOŁECZEŃSTWO (w ramach interwencji na rynku pracy). Na podstawie danych historycznych dotyczących

zakontraktowanych środków oraz wskaźników zatrudnienia w wybranych działaniach dotacyjnych skierowanych do przedsiębiorstw (RPO WSL 2007-2013 i RPO WSL 2014-2020) oraz przy uwzględnieniu czynnika inflacji i planowanej alokacji na wybranych celach, **oszacowano, że liczba miejsc pracy, które zostaną utworzone w ramach TPST wyniesie 29,4 tys.**

- Utrzymanie dotychczasowych miejsc pracy - działania ujęte w TPST skierowane będą głównie do firm okołogórnictwa, które w wyniku utraty istotnego kontrahenta gospodarczego (czasem głównego i jedyne) zmuszone są do redukcji zatrudnienia lub wręcz zlikwidowania działalności. W tym zakresie przygotowano szereg działań skierowanych głównie do firm okołogórnictwa bazujących na wsparciu szerokorozumianej dywersyfikacji. W ramach Obszaru GOSPODARKA Cel *Zdywersyfikowana oraz zasobo- i energooszczędna gospodarka podregionów górniczych* założono realizację działań związanych ze wspieraniem dywersyfikacji działalności firm z branży górniczej i okołogórnictwa, w tym cyfryzacją i automatyzacją gospodarki oraz wsparciem działań na rzecz wdrażania zasobo-, energo- i materiałooszczędnych procesów produkcyjnych i logistycznych oraz zmniejszeniem powstawania odpadów i modyfikacją sposobu ich zagospodarowania.
- Tworzenie nowych miejsc pracy jako efekt pośredni inwestycji – działania ujęte w TPST przyczynią się do tworzenia warunków na potrzeby rozwoju innowacyjnej oraz zielonej gospodarki na obszarze podregionów górniczych. W tym obszarze planowane są działania związane z inwestycjami w działania badawcze, innowacyjne, w szczególności wspierające transfer zaawansowanych technologii, tak aby stworzyć warunki do rozwoju technologicznego, innowacyjnego i zielonego sektora przedsiębiorstw oraz przyczynić się tym samym do zwiększenia liczby wysokopłatnych i wymagających wysokich kwalifikacji miejsc pracy. Ponadto nowe miejsca pracy będą tworzone jako efekt pośredni działań związanych z wdrażaniem alternatywnych źródeł energii, efektywnym wykorzystaniem terenów przemysłowych na cele gospodarcze, środowiskowe i społeczne, czy inwestycjami wzmacniającymi lokalną mobilność.

2.3. Spójność z innymi odpowiednimi krajowymi, regionalnymi lub terytorialnymi strategiami i planami

Założenia strategiczne niniejszego dokumentu są spójne z ustaleniami najważniejszych dokumentów krajowych, określających całościową politykę rozwoju w horyzoncie średniookresowym oraz założenia polityki klimatycznej, takich jak: Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030), Polityka Energetyczna Polski do 2040 oraz Krajowy Plan na rzecz Energii i Klimatu na lata 2021-2030 (opis powiązań w punkcie 1.1). Dokument wpisuje się również w ustalenia strategiczne dokumentów regionalnych, określających ramy polityki rozwoju w horyzoncie średniookresowym, politykę niskoemisyjną, w obszarze innowacji, politykę społeczną i rewitalizacji, takich jak: Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” – Zielone Śląskie, Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego 2030, Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030, Polityka Gospodarki Niskoemisyjnej dla Województwa Śląskiego. Regionalna Polityka Energetyczna do Roku 2030, projekt Regionalnej Polityki Rewitalizacji Województwa Śląskiego. Szczegółowe odniesienia znajdują się poniższej tabeli.

Tabela 6. Opis spójności z krajowymi i regionalnymi dokumentami strategicznymi.

Tytuł strategii/programu	Zakres powiązań
STRATEGIA NA RZECZ ODPOWIEDZIALNEGO ROZWOJU do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	<p>CEL SZCZEGÓŁOWY I – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną w zakresie reindustrializacji, transformacji do gospodarki niskoemisyjnej, rozwoju „Przemysłu 4.0”, zwiększenia innowacyjności przedsiębiorstw, wsparcia przedsiębiorczości, internacjonalizacji przedsiębiorstw.</p> <p>CEL SZCZEGÓŁOWY II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony w zakresie poprawy dostępności do usług publicznych,</p>

	<p>działań podejmowanych na rynku pracy w zakresie podwyższania atrakcyjności inwestycyjnej Śląska oraz promocji zmian strukturalnych, realizacji celów Programu dla Śląska.</p> <p>CEL SZCZEGÓŁOWY III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu w zakresie poprawy kompetencji pracowników jednostek samorządów terytorialnych.</p>
POLITYKA ENERGETYCZNA POLSKI DO 2040	<p>CEL SZCZEGÓŁOWY 1. Optymalne wykorzystanie własnych surowców energetycznych - szczególnie w zakresie sprawiedliwej transformacji energetycznej. CEL SZCZEGÓŁOWY 2. Rozbudowa infrastruktury wytwórczej i sieciowej energii elektrycznej - szczególnie w zakresie produkcji, dystrybucji i magazynowania energii z OZE.</p> <p>CEL SZCZEGÓŁOWY 6. Rozwój odnawialnych źródeł energii – szczególnie poprzez wsparcie prosumentów, klastrów energii i spółdzielni energetycznych.</p>
STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO „ŚLĄSKIE 2030” – Zielone Śląskie	<p>CEL STRATEGICZNY A Województwo śląskie regionem odpowiedzialnej transformacji gospodarczej w zakresie m. in. budowania konkurencyjnej, zdywersyfikowanej gospodarki i zapewnienia nowych miejsc pracy, wdrażania gospodarki obiegu zamkniętego.</p> <p>CEL STRATEGICZNY B Województwo śląskie regionem przyjaznym dla mieszkańca w zakresie m.in. aktywnej profilaktyki chorób cywilizacyjnych, rozwoju sektora srebrnej gospodarki, wsparcia przekwalifikowania zawodowego osób objętych procesem transformacji, poprawy dostępu do nowoczesnej oferty edukacyjnej.</p> <p>CEL STRATEGICZNY C Województwo śląskie regionem wysokiej jakości środowiska i przestrzeni w zakresie m.in. poprawy jakości powietrza i zagospodarowania terenów przemysłowych, poprawy jakości wód, proekologicznej energetyki, w tym OZE, wsparcia rozwoju zintegrowanego, zrównoważonego i niskoemisyjnego transportu.</p> <p>CEL STRATEGICZNY D Województwo śląskie regionem sprawnie zarządzanym w zakresie m. in. zapewnienia wysokiej jakości usług publicznych, rozwoju partycypacji społecznej, kreowania silnej marki regionu, promocji śląskiego rynku pracy i rozwoju e-usług publicznych.</p>
REGIONALNA STRATEGIA INNOWACJI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO 2030	<p>CEL SZCZEGÓŁOWY C1. Zwiększenie zdolności podmiotów regionalnego ekosystemu innowacji do generowania i wdrażania innowacji oraz nowoczesnych rozwiązań technologicznych w zakresie m. in. wzmocnienia potencjału innowacyjnego podmiotów w inteligentnych specjalizacjach, wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w tym dostarczanych przez MŚP i wzmocniania infrastruktury badawczej.</p> <p>CEL SZCZEGÓŁOWY C2. Zapewnienie inkluzywnej transformacji cyfrowej w gospodarce i społeczeństwie regionu w zakresie transformacji cyfrowej MŚP i wsparcia usług sektora publicznego.</p>
STRATEGIA POLITYKI SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2020-2030	<p>CEL STRATEGICZNY 4. Wzmocnienie instytucji, organizacji i innych podmiotów realizujących zadania na rzecz włączenia społecznego mieszkańców regionu oraz skuteczności działań w tym obszarze.</p> <p>Organizowanie społeczności lokalnej w zakresie następujących obszarów: wspieranie aktywności zawodowej i przeciwdziałanie bezrobociu, diagnozowanie warunków oraz jakości życia osób zagrożonych</p>

	<p>wykluczeniem społecznym i społecznie wykluczonych i tworzenie programów wsparcia.</p> <p>CEL STRATEGICZNY 6. Profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w zakresie badania i monitorowania problemów związanych z używaniem narkotyków i alkoholu oraz wzmacniania procesu leczenia, rehabilitacji i reintegracji osób uzależnionych i ich rodzin.</p>
<p>POLITYKA GOSPODARKI NISKOEMISYJNEJ DLA WOJEWÓDZTWA ŚLASKIEGO. REGIONALNA POLITYKA ENERGETYCZNA DO ROKU 2030</p>	<p>CEL OPERACYJNY 1. Wysoki standard energetyczny zabudowy mieszkaniowej, gospodarczej i budynków użyteczności publicznej regionu w zakresie: ograniczenia niskiej emisji, podniesienia standardu energetycznego budynków, systemu zarządzania energią, ograniczenia zjawiska ubóstwa energetycznego.</p> <p>CEL OPERACYJNY 2. Bezpieczeństwo energetyczne województwa śląskiego i rozwój sektora czystej energii w zakresie: zmiany profilu energetycznego, modernizacji infrastruktury wytwórczej i sieciowej, kogeneracji, OZE, wykorzystania odpadów na cele energetyczne, magazynowania energii, ograniczenia energochłonności przemysłu, rozwoju gospodarki o obiegu zamkniętym.</p> <p>CEL OPERACYJNY 3. Ekologiczny system transportu zbiorowego i indywidualnego w zakresie: rozwój elektromobilności, podniesienia atrakcyjności transportu publicznego, inteligentnych systemów transportowych, wsparcia polityki rowerowej.</p> <p>CEL OPERACYJNY 4. Proaktywne zarządzanie w obszarze jakości powietrza w zakresie: zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego, idei zielonej gospodarki, zielonych centrów miast i strefy czystego transportu.</p>
<p>PROJEKT REGIONALNEJ POLITYKI REWITALIZACJI WOJEWÓDZTWA ŚLASKIEGO</p>	<p>CEL OPERACYJNY C2: Wzrost kompetencji społecznych i aktywności mieszkańców oraz ich udziału w życiu społeczności lokalnych, miast i regionu w zakresie m.in. budowania tożsamości lokalnej i wzmacniania oddolnych inicjatyw podnoszących aktywność społeczności lokalnych.</p> <p>CEL OPERACYJNY C3: Poprawa konkurencyjności gospodarki regionalnej i lokalnej na obszarach oraz terenach zdegradowanych w zakresie m.in. przygotowania terenów inwestycyjnych, wspierania rozwoju współpracy sektora biznesu i edukacji czy wdrażania instrumentów wspierających rozwój przedsiębiorczości.</p> <p>CEL OPERACYJNY C4: Zagospodarowanie obiektów i terenów zdegradowanych w zakresie m.in. rozwoju obszarów aktywności gospodarczej, rozwoju funkcji rekreacyjnych i usług czasu wolnego, współpracy na rzecz zarządzania zrewitalizowanymi obiektami.</p> <p>CEL OPERACYJNY C5: Poprawa jakości środowiska na terenach zdegradowanych w zakresie m.in. rekultywacji i renaturalizacji terenów zdegradowanych i przemysłowych, poprawy warunków środowiskowych.</p>
<p>STRATEGIE TERYTORIALNE W RAMACH INSTRUMENTÓW TERYTORIALNYCH</p>	<p>W ramach programu FE SL 2021-2027 planowane jest wdrażanie instrumentów terytorialnych ZIT oraz IIT finansowanych z EFRR na terytoriach objętych wsparciem FST. Instrument ZIT będzie wdrażany w oparciu o Strategie ponadlokalne/Plany działań ZIT spełniające wymogi strategii terytorialnych, uwzględniające zintegrowane podejście do rozwoju społeczno-gospodarczego z uwzględnieniem wyzwań</p>

	<p>sprawiedliwej transformacji. Dokumenty te będą opracowane na późniejszym etapie. Instrument IIT będzie wdrażany w oparciu o Gminne Programy Rewitalizacji, spełniające wymogi strategii terytorialnych, uwzględniające kompleksowe podejście do rewitalizacji społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej i przestrzennej obszarów zdegradowanych, w tym pogórnictwa i przemysłowych. Dokumenty te będą opracowane w większości na późniejszym etapie.</p>
--	--

2.4. Rodzaje przewidywanych operacji

A OBSZAR: GOSPODARKA

A1: Innowacyjna i niskoemisyjna gospodarka podregionów górniczych

W celu wzmocnienia poziomu innowacyjności oraz generowania nowych motorów wzrostu podregionów górniczych zastępujących branże tradycyjne planowany jest rozwój ośrodków wspierających transfer wiedzy i technologii do przedsiębiorstw (min. parków technologicznych, demonstratorów nowych technologii, hubów technologicznych, centrów badawczo-projektowych) dla zielonej, cyfrowej gospodarki.

Oddziaływanie interwencji

Inwestycje w rozwój i wdrożenie potencjału innowacyjnego przyczynią się do zmiany profilu gospodarki podregionów górniczych oraz rozwoju nowych innowacyjnych branż w szczególności na obszarach podregionów, gdzie zlokalizowane są gminy w transformacji górniczej, będące jednocześnie ośrodkami wzrostu. Inwestycje te przyczynią się również do dalszego rozwoju podregionów i zapobiegą migracji mieszkańców, zwłaszcza o wysokich kwalifikacjach, poszukujących zatrudnienia w innych regionach, dzięki utworzeniu nowych, przyszłościowo zorientowanych stabilnych miejsc pracy.

A2: Zdywersyfikowana oraz zasobo- i energooszczędna gospodarka podregionów górniczych

W celu dywersyfikacji gospodarczej wspierane będą inwestycje niezbędne do zmiany profilu działalności, w tym wprowadzenia nowych neutralnych dla klimatu produktów, usług, procesów lub zdobycia nowych rynków w firmach działających dotychczas na rzecz górnictwa i sektorów tradycyjnych. Ze środków FST nie będą wspierane inwestycje związane z dalszym rozwojem produktów, usług i procesów przeznaczonych do wykorzystania w sektorze wydobywczym.

Wsparcie uzyskają również przedsięwzięcia przyczyniające się do podniesienia poziomu rozwoju cyfrowego przedsiębiorstw, poprzez realizację projektów związanych z cyfryzacją, automatyzacją, usługami, robotyzacją i informatyzacją procesów logistycznych, produkcyjnych i sprzedażowych, w szczególności w sektorach wskazanych w Programie Rozwoju Technologii Województwa Śląskiego.

W celu wparcia procesu przejścia lokalnych przedsiębiorstw na model gospodarki obiegu zamkniętego, podejmowane będą działania na rzecz wdrażania zasobo-, energo- i materiałoszczędnych procesów produkcyjnych i logistycznych a także zmniejszenia ilości powstających odpadów i modyfikacji sposobu ich zagospodarowania (wyklucza się możliwość realizacji inwestycji związanych z termiczną utylizacją odpadów w ramach FST). Wsparcie będzie skoncentrowane m.in. na działaniach mających na celu zmniejszenie zużycia surowców pierwotnych (w tym wody) w procesach produkcyjnych.

Konieczne jest podjęcie działań wspierających przedsiębiorstwa zlokalizowane w podregionach górniczych w kształtowaniu przewagi konkurencyjnej, opartej na oferowaniu produktów wytwarzanych przy zastosowaniu

---

ekologicznie zaprojektowanych procesów i technologii, przy jednoczesnym ograniczaniu negatywnego oddziaływania na środowisko i optymalizacji wykorzystania zasobów. Pozwoli to utworzyć nowe miejsca stabilnego zatrudnienia m.in. w sektorach odnawiania, regeneracji i innowacji. W związku z powyższym, wsparciem zostaną także objęte inwestycje polegające na wdrażaniu czystych technologii w celu znaczącej redukcji masy odpadów lub zapobiegania ich powstawaniu. W uzupełnieniu do tych działań finansowaniem objęte zostaną inwestycje mające na celu zwiększenie reużycia produktów, recyklingu (głównie upcyklingu) materiałów i efektywnego gospodarowania zasobami, w tym modyfikację metod zagospodarowania odpadów. Ponadto, wsparcie zostanie także skierowane na inwestycje dotyczące m.in. ograniczenia zużycia energii w procesach produkcyjnych.

Oddziaływanie interwencji

Inwestycje wspierające zmianę profilu działalności firm pozwolą na utrzymanie dotychczasowych miejsc pracy oraz będą miały wpływ na generowanie nowych stabilnych miejsc pracy, w szczególności dla osób odchodzących z górnictwa. Inwestycje w cyfryzację, automatyzację, robotyzację oraz oszczędność zasobów przedsiębiorstw pozwolą na wzrost konkurencyjności podregionów górniczych oraz będą miały przełożenie na stworzenie nowych, wymagających wysokich kwalifikacji miejsc pracy, jak i przyczynią się do ograniczenia emisyjności i materiałochłonności gospodarki.

A3: Silna przedsiębiorczość podregionów górniczych

W celu dywersyfikacji gospodarki podregionów górniczych oraz utrzymania istniejących i tworzenia nowych miejsc pracy, priorytetowo wspierany będzie potencjał rozwojowy i konkurencyjność mikro i małych przedsiębiorstw, w tym usługowych. Wsparcie obejmować będzie zarówno komponent infrastrukturalny, jak i uzupełniający szkoleniowy.

W celu utrzymania potencjału gospodarczego i promocji przedsiębiorczości planowana jest również realizacja projektów wspierających tworzenie nowych przedsiębiorstw, jak również wspierających samozatrudnienie i tworzenie nowych, stabilnych miejsc pracy, w szczególności w oparciu o rozwiązanie przyjazne dla klimatu. Działania skierowane będą na realizację projektów oferujących kompleksowe wsparcie dla przedsiębiorstw i obejmujących pomoc na każdym etapie prowadzenia działalności gospodarczej od przygotowania biznes planu aż do pomocy w wyszukiwaniu i pozyskaniu zewnętrznych źródeł finansowania rozwoju firmy.

Istotne jest również wsparcie rozwoju przedsiębiorstw zaliczanych do regionalnych specjalizacji technologicznych, jak również tworzenie nowych, stabilnych miejsc pracy, w szczególności dla osób odchodzących z górnictwa w branżach wykorzystujących potencjały endogeniczne obszarów objętych transformacją, w tym zrównoważonej ekoturystyce oraz branżach kreatywnych.

Wsparcie oferowane będzie również na projekty podnoszące atrakcyjność inwestycyjną obszarów objętych transformacją, związanych z rozwojem infrastruktury biznesowej i okołobiznesowej, niezbędnej do tworzenia nowych stabilnych miejsc pracy, jak również promocję inwestycyjną i gospodarczą tych obszarów oraz internacjonalizację przedsiębiorstw.

Oddziaływanie interwencji

Inwestycje wspierające przedsiębiorczość mają przede wszystkim wygenerować nowe, trwałe miejsca pracy w sektorach alternatywnych dla branż podlegających transformacji, w tym na obszarach pogórnich poza głównymi ośrodkami wzrostu. Rezultatem inwestycji będzie również wzrost przedsiębiorczości oraz poprawa dostępności usług niezbędnych na każdym etapie prowadzenia działalności. Realizowane projekty przyczynią się

---

również do utrzymania konkurencyjności oraz rozszerzenia rynków zbytu, w tym o skali międzynarodowej dla przedsiębiorstw działających na obszarach objętych transformacją.

B OBSZAR: ŚRODOWISKO

B1: Zbilansowana energetyka podregionów górniczych oparta o alternatywne źródła energii

W celu zapewnienia mieszkańcom podregionów górniczych dostępu do stabilnych, ekologicznych i przystępnych cenowo źródeł energii, zwiększenia oszczędności energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym, zapobiegania ubóstwu energetycznemu grup najbardziej wrażliwych oraz poprawy jakości powietrza, niezbędne są kompleksowe inwestycje, w tym o charakterze zintegrowanym i programowym, w oparciu o lokalne potencjały oraz model partycypacyjny m.in. energetyki prosumenckiej (w tym w postaci wirtualnych elektrowni).

Upowszechnienie zastosowania rozwiązań opartych na odnawialnych źródłach energii jak np. produkcja energii, jej dystrybucja oraz magazynowanie pozwolą na stopniowe odejście od węgla bez zagrożenia dla bezpieczeństwa energetycznego. Rozwój OZE przełoży się na powstanie nowych miejsc pracy w energetyce wiatrowej, słonecznej, w sektorze geo i bioenergii. Rozwój energetyki odnawialnej oraz długookresowa fala renowacji energetycznej budynków skutkować będzie korzyściami dla regionalnych i lokalnych rynków pracy.

Oparcie energetyki o rozproszone źródła energii, klastry energii oraz rozwiązania prosumenckie i włączenie ich do systemu energetycznego podregionów górniczych podniesie poziom bezpieczeństwa energetycznego i zaangażuje lokalną społeczność w działania na rzecz promowania czystych źródeł energii i dążenia do neutralności klimatycznej. Zmniejszy również dotkliwość wzrostu kosztów energii i ogrzewania dla gospodarstw domowych i gmin górniczych, które opierają się w dużej mierze na paliwach kopalnych lub na działalności przemysłowej charakteryzującej się wysoką intensywnością emisji gazów cieplarnianych.

Wsparcie inwestycji polegających na wymianie źródeł ciepła na paliwa stałe (przede wszystkim węgiel) na efektywne energetycznie źródła nisko i zeroemisyjne pozwoli na obniżenie kosztów przeprowadzenia takich inwestycji dla ostatecznych odbiorców, obniżenie niskiej emisji, ale także minimalizację kosztów społecznych transformacji. Dodatkowo wsparcie w zakresie głębokiej modernizacji energetycznej budynków obniży ich zapotrzebowanie na energię i pozwoli na możliwość montażu źródeł energii dostosowanych do zapotrzebowania energetycznego. Podejmowane będą również działania w kierunku mitygowania wzrostu kosztów za energię po przejściu na niskoemisyjne źródła ogrzewania wraz z działaniami wspierającymi poprzez innowacje społeczne, ukierunkowane na podniesienie świadomości społecznej w zakresie ochrony klimatu. Możliwe będzie wsparcie na rzecz rozwoju systemu doradztwa energetycznego w gminach. Działania te pozwolą na ograniczenie ubóstwa energetycznego oraz pomogą przełamać opór społeczny do zmiany sposobu postrzegania transformacji w kierunku neutralności klimatycznej.

Oddziaływanie interwencji

Powyższe działania zapewnią złagodzenie kosztów przejścia przez proces dekarbonizacji sektora energetycznego podregionów górniczych, a dodatkowo zmniejszą negatywne oddziaływanie tego sektora na środowisko. Przyczynią się także do optymalnego wykorzystania lokalnych zasobów energetycznych. Wsparcie będzie kierowane na obszary najbardziej dotknięte skutkami transformacji klimatycznej (w szczególności w gminach w transformacji górniczej z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza) i przyczyni się do dywersyfikacji i modernizacji lokalnej gospodarki.

B2: Efektywne wykorzystanie terenów przemysłowych podregionów górniczych na cele gospodarcze, środowiskowe i społeczne

W celu przywrócenia potencjału gospodarczego, społecznego i środowiskowego zdegradowanych terenów oraz zwiększenia spójności terytorialnej, wsparcie skierowane będzie na działania związane z rekultywacją, remediacją, regeneracją, renaturyzacją, dekontaminacją oraz zagospodarowaniem terenów, obiektów przemysłowych, zdewastowanych, zdegradowanych jak również ich adaptację m.in. na cele gospodarcze i środowiskowe oraz uzupełniającą kulturalne, turystyczne, edukacyjne i mieszkaniowe.

Współfinansowane będą kompleksowe działania zarówno związane z rekultywacją terenu jak i docelowym zagospodarowaniem terenu na ww. cele, w tym kompleksowe przygotowanie terenów przemysłowych przeznaczonych pod działalność gospodarczą wraz z niezbędną infrastrukturą, w tym w ograniczonym zakresie skomunikowaniem tych terenów.

W przypadku kompleksowego projektu rekultywacji lub remediacji dopuszcza się sfinansowanie działań wynikających z mocy prawa dla usunięcia lub naprawy innych cech lub elementów szkodliwych dla ludzi i środowiska (np. odpadów, niewypałów, substancji promieniotwórczych, jakie nie mieszczą się w prawnym pojęciu remediacji).

Realizowane będą również zadania związane z systemowym zarządzaniem terenami przemysłowymi poprzez m.in. dofinansowanie działań z zakresu inwentaryzacji, gromadzenia danych o terenach i obiektach przemysłowych czy działań planistycznych w zakresie kompleksowych projektów związanych z ponownym wykorzystaniem tych terenów.

W celu eliminacji negatywnych skutków długotrwałej działalności wydobywczej kopalń, polegających na zanieczyszczeniu wód gruntowych, ingerencji w krajobraz w postaci stawów osadowych, a także obniżeniu powierzchni terenu (szczeliny i osiadanie gruntów) powodującego zalewanie obniżonych terenów, działania koncentrować się będą także na wspieraniu poprawy stosunków wodnych na obszarze oddziaływania kopalń, których celem jest m.in. oczyszczenie zanieczyszczonych w wyniku eksploatacji górniczej wód podziemnych i powierzchniowych, uzdatnianie i zagospodarowanie wód pokopalnianych, zapewnienie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego mieszkańcom terenów dotkniętych działalnością górniczą, a także zabezpieczenie im wysokiej jakości wody pitnej.

Inwestycje związane z niwelowaniem skutków działalności przemysłowej, w tym górniczej na środowisko (m.in. remediacja, rekultywacja, regeneracja, renaturyzacja, dekontaminacja terenów przemysłowych oraz oczyszczenie zanieczyszczonych wód podziemnych i powierzchniowych) muszą uwzględniać zasadę "zanieczyszczający płaci" oraz regulacje dotyczące odpowiedzialności za szkody spowodowane ruchem zakładu górniczego.

Oddziaływanie interwencji

Inwestycje przyczynią się do przywrócenia do obiegu społeczno-gospodarczego terenów i obiektów przemysłowych, dywersyfikacji gospodarczej gmin górniczych, poprawę środowiska fizycznego np. poprzez usuwanie zniszczeń przemysłowych, poprawę stosunków wodnych, rekultywację i odtwarzanie krajobrazów pogórniczych; tworzenie nowych miejsc pracy w podregionach górniczych czy tworzenia na nich warunków do rozwoju zrównoważonych, wysokiej jakości usług publicznych.

B3: Efektywny system wzmacniający mobilność w podregionach górniczych

---

W celu zwiększenia dostępności do lokalnych rynków pracy poprzez zapewnienie bardziej zintegrowanego i wysokiej jakości transportu publicznego, lepsze powiązanie transportowe z centrami rozwoju podregionów górniczych oraz promocję ekologicznego i zeroemisyjnego transportu niezbędne są inwestycje w infrastrukturę transportową oraz zrównoważony transport publiczny. Projekty powinny uzupełniać działania, które systemowo rozwiązują problemy wynikające z transformacji gospodarczej związanej z likwidacją miejsc pracy w przemyśle ciężkim (przeciwdziałanie powstawaniu dzielnic bezrobocia strukturalnego).

Wsparciem zostanie objęty zakup taboru zeroemisyjnego wraz z niezbędną infrastrukturą służącą do jego zasilania. Uzupełniając wsparciem objęta zostanie infrastruktura liniowa i punktowa transportu publicznego (przystanki, wiaty, zatoki autobusowe, wyznaczanie bus pasów, miejsca przesiadkowe itp.). Preferowane będą inwestycje wykorzystujące w jak największym stopniu energię z OZE.

Dodatkowo wsparciem zostaną objęte działania mające na celu rozwój infrastruktury dla ruchu niezmotoryzowanego, w tym rozwój infrastruktury rowerowej. Preferowane będą inwestycje umożliwiające korzystanie z roweru podczas codziennych podróży (dom-praca, dom-usługi publiczne) dostosowane do zmian przestrzennych i związanych z rynkiem pracy, wynikających z transformacji gospodarczej (np. zamykanie zakładów przemysłowych, lokowanie się nowych firm, dywersyfikacja działalności i zapotrzebowanie na nowych pracowników).

Wsparcie będzie kierowane również na rozwiązania na rzecz integracji i cyfryzacji transportu zbiorowego, w tym Inteligentne Systemy Transportu.

Wspierane projekty powinny wynikać z planów zrównoważonej mobilności obejmujących gminy górnicze. W dokumencie powinien być opisany wpływ danej inwestycji na niwelowanie negatywnych skutków transformacji gospodarczej.

Oddziaływanie interwencji

Zastępowanie tradycyjnego taboru autobusowego nowoczesnym i bezemisyjnym zwiększy mobilność mieszkańców podregionów górniczych, poprawi jakość usług i zachęci większą liczbę osób do rezygnacji z podróży samochodem na rzecz transportu zbiorowego oraz rowerowego, a jednocześnie wpłynie na obniżenie emisji szkodliwych substancji z pojazdów. Promocja alternatywnych form transportu, szczególnie transportu rowerowego, przyczyni się także do poprawy zdrowia użytkowników.

C OBSZAR: SPOŁECZEŃSTWO

C1: Atrakcyjny i efektywny system edukacji oraz podnoszenie kwalifikacji w podregionach górniczych

Transformacja gospodarcza regionu związana z wygaszaniem lub znaczącymi przemianami całych branż tj. górnictwo, energetyka itp. wymusza sukcesywne aktualizowanie wiedzy i zdobywanie nowych umiejętności przez mieszkańców. W związku z powyższym, wsparcie skierowane zostanie do wszystkich grup wiekowych podregionów górniczych, na rzecz poprawy jakości edukacji na wszystkich poziomach, tworzenie warunków do rozwoju zawodowego poprzez zdobywanie nowych i specjalistycznych umiejętności, podnoszenie posiadanych kwalifikacji i kompetencji, a docelowo umożliwi płynną zmianę miejsca zatrudnienia. Wsparcie skierowane zostanie m.in. na kursy, szkolenia zgodnie z zapotrzebowaniem rynku pracy, w tym w zakresie branż rozwojowych w szczególności związanych z zieloną cyfrową gospodarką, a także kooperujących z tymi branżami w ramach łańcuchów wartości.

Wsparcie obejmie także doradztwo zawodowe z ukierunkowaniem na wzmocnienie procesu zielonej i cyfrowej transformacji. W celu osiągnięcia jak najlepszych warunków do rozwoju zawodowego, nacisk położony zostanie na rozwój współpracy biznesu z ośrodkami kształcenia, poprzez kształcenie dualne zgodnie z potrzebami lokalnego biznesu na każdym etapie edukacji oraz podnoszenie kompetencji i zdobywania nowych kwalifikacji w formie szkoleń i kursów uczniów i nauczycieli praktycznej nauki zawodu, jak również staży u pracodawców.

Dla skutecznej realizacji działań edukacyjnych istotna będzie także realizacja projektów kompleksowych, których celem będzie wsparcie infrastruktury na potrzeby poprawy jakości i dostępności edukacji, w tym budowa lub remont, przebudowa, rozbudowa infrastruktury edukacyjnej wraz z niezbędnym wyposażeniem.

Oddziaływanie interwencji

Powyższe działania przyczynią się do wzmocnienia kapitału ludzkiego, zwiększenia szans zatrudnienia oraz rozwoju zawodowego mieszkańców podregionów górniczych, w odpowiedzi na zapotrzebowanie procesów transformacji społeczno-gospodarczej. Wsparcie wpłynie również na poprawę jakości oraz przeprofilowanie edukacji na rzecz nowoczesnej gospodarki podregionów górniczych.

C2: Atrakcyjny i efektywny system wsparcia rynku pracy podregionów górniczych

Wsparcie koncentrować się będzie na zapewnieniu pracownikom zatrudnionym w górnictwie lub przedsiębiorstwie powiązanim z górnictwem, zagrożonych zwolnieniem, przewidzianych do zwolnienia lub zwolnionych z przyczyn ich nie dotyczących - indywidualnej ścieżki rozwoju w kierunku trwałego zatrudnienia, co pozwoli na ograniczanie negatywnych skutków ekonomicznych transformacji dla rodzin górniczych, społeczności lokalnych oraz zwiększy akceptację społeczną dla niezbędnych zmian gospodarczych prowadzonych w kierunku neutralności klimatycznej. W związku z powyższym uruchomione zostanie kompleksowe wsparcie w zakresie ścieżki reorientacji zawodowej poprzez zastosowanie narzędzi służących aktywizacji zawodowej oraz w zakresie ścieżki przedsiębiorczości, realizowanej m.in. poprzez dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej wraz ze wsparciem pomostowym, uwzględniając rodzaje wsparcia takie jak finansowe, organizacyjne, doradcze, marketingowe.

Dla zapewnienia skuteczności prowadzonych działań zakres wsparcia będzie również obejmował zapewnienie koordynacji międzyinstytucjonalnej oraz pomocy prawnej i psychologicznej dla pracowników dotkniętych transformacją, w celu kompleksowego wsparcia w zakresie poradnictwa zawodowego, pośrednictwa pracy, organizacji szkoleń zawodowych.

Oddziaływanie interwencji

Wskazane działania przyczynią się do utrzymania aktywności zawodowej osób zatrudnionych w górnictwie i przedsiębiorstwach powiązanych z górnictwem, zapobiegając a przynajmniej minimalizując odpływ z regionalnego rynku pracy wartościowych pracowników, a także ograniczając powstawanie problemów natury ekonomicznej i społecznej związanych z biernością zawodową i utraconą pozycją zawodową i rolą społeczną. Reasumując, planowane działania będą służyć aktywizacji zawodowej i przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu mieszkańców podregionów górniczych.

C3: Kompleksowy system wsparcia społecznego i zdrowotnego aktywizujący mieszkańców podregionów górniczych.

Niezbędnym elementem składowym procesu sprawiedliwej transformacji jest również poprawa jakości życia mieszkańców podregionów górniczych, co wpłynie na łagodzenie negatywnych skutków, w tym w obszarze społecznym i ochrony zdrowia. W związku z powyższym realizowane będzie wsparcie na rzecz ochrony zdrowia, w tym również zdrowia psychicznego skierowane do mieszkańców podregionów górniczych, w szczególności do pracowników zwalnianych z branży górniczej i branż okołogórniczych. Zakres wsparcia obejmować będzie działania dotyczące rehabilitacji leczniczej, w tym pourazowej ułatwiającej powroty do pracy i utrzymanie

---

zatrudnienia, we współpracy z pracodawcami, zwiększenie dostępności do diagnostyki i profilaktyki zdrowotnej (w zakresie m.in. chorób zawodowych, nowotworowych, cywilizacyjnych, psychicznych będących istotnym problemem zdrowotnym w podregionach górniczych) oraz edukacji zdrowotnej. Możliwa będzie także realizacja projektów kompleksowych, których celem jest wsparcie infrastruktury na potrzeby poprawy jakości i dostępności do usług zdrowotnych, w szczególności na rzecz ułatwienia powrotów do pracy i utrzymania zatrudnienia. Podejmowane będą również działania na rzecz poprawy jakości i dostępności do szeroko rozumianych usług społecznych, w tym z zachowaniem zasady deinstytucjonalizacji, którymi objęci zostaną w szczególności seniorzy, rodziny pracowników branż podlegających transformacji (branża górnicza i branże okołogórnicze). Możliwa będzie także realizacja projektów kompleksowych, których celem jest wsparcie infrastruktury służącej poprawie jakości i dostępności do usług społecznych.

Wsparcie koncentrować się będzie na realizacji programów integracji społecznej dla mieszkańców podregionów górniczych, między innymi związanych z oddolnymi inicjatywami społeczności lokalnej, mającymi na celu poprawę jakości życia w procesie przechodzenia przez zieloną i cyfrową transformację. Środki przeznaczone będą również na programy wsparcia rodzin pracowników odchodzących z górnictwa i branż okołogórniczych, w szczególności ich dzieci m.in. w postaci dofinansowania nauki.

Uzupełnieniem podejmowanych działań będą inicjatywy oddolne, w ramach których realizowane będą programy aktywizacji społecznej ukierunkowane na działania dotyczące zachowania tożsamości kulturowej i dziedzictwa przemysłowego z poszanowaniem tradycji podregionów górniczych, w tym gminy i dzielnicy.

Oddziaływanie interwencji

Inwestycje przyczynią się do poprawy jakości życia mieszkańców podregionów górniczych, w tym w zakresie poprawy dostępności do usług społecznych i zdrowotnych. Powyższe przyczyni się do odwrócenia negatywnych zjawisk demograficznych, takich jak depopulacja ludności oraz pozwoli na tworzenie systemu zachęt obejmujących całokształt rzeczywistych warunków życia ludzi w zakresie stopnia zaspokojenia ich potrzeb społecznych, zdrowotnych, kulturalnych w ramach strumienia usług, w tym również w celu zachowania tożsamości kulturowej.

C4: Efektywny społecznie odpowiedzialny system zarządzania transformacją w podregionach górniczych

W celu zapewnienia efektywnego procesu sprawiedliwej transformacji niezbędne jest wzmocnienie potencjału instytucjonalnego oraz podniesienie kompetencji do prowadzenia tego procesu w podregionach górniczych. Wsparcie przeznaczone będzie zarówno na zapewnienie potencjału kadrowego do zarządzania i wdrażania FST na poziomie regionu, jak również rozwój kompetencji pracowników samorządów lokalnych i ich reprezentacji na poziomie subregionalnym na rzecz skutecznego prowadzenia procesu transformacji, w tym wymiany doświadczeń i dobrych praktyk.

Niezwykle ważne będzie efektywne wdrożenie zasady partnerstwa poprzez instrumenty na rzecz współpracy i włączenia partnerów społecznych i gospodarczych w proces decyzyjny oraz zapewnienie spójnego systemu informacji i promocji o celach, działaniach i korzyściach sprawiedliwej transformacji. Wsparcie dedykowane będzie zarówno prowadzeniu gremiów temu dedykowanych m.in. pod/komitecie monitorującego dla FST z udziałem szerokiego grona partnerów, jak również bezpośrednie włączenie partnerów z różnych sektorów w realizację projektów grantowych i pilotażowych, służących budowaniu świadomości i akceptacji mieszkańców podregionów górniczych dla procesu transformacji w modelu partycypacyjnym. Ponadto, wsparcie zostanie przeznaczone na działania informacyjne, edukacyjne, promocyjne w szczególności skierowane do potencjalnych beneficjentów i beneficjentów programu oraz mieszkańców podregionów górniczych.

Uzupełniającym obszarem wsparcia jest stworzenie i rozwój systemowych narzędzi monitorowania, analizy, planowania, wdrażania oraz ewaluacji procesów transformacyjnych w obszarach gospodarki, środowiska i społeczeństwa. Wsparcie przeznaczone będzie zarówno na działania diagnostyczne, analityczne, planistyczne, jak również analizy porównawcze rozwiązań, a także projekty pilotażowe, predefiniowane i partnerskie, które będą miały potencjał multiplikowania w innych podregionach górniczych.

Oddziaływanie interwencji

Proponowane działania przyczynią się do podniesienia kompetencji, rozszerzenia wiedzy i wielostronnej wymiany doświadczeń oraz szerokiego wdrożenia zasady partnerstwa i zaangażowania dostępnych kapitałów/zasobów na rzecz skutecznego prowadzenia procesu sprawiedliwej transformacji w podregionach górniczych.

Tabela 7. Indykatywna tabela finansowa środków z FST wdrażanych w województwie śląskim.

Nazwa celu operacyjnego	Kwota w mln. euro
Innowacyjna i niskoemisyjna gospodarka podregionów górniczych	75
Zdywersyfikowana oraz zasobo- i energooszczędna gospodarka podregionów górniczych	440
Silna przedsiębiorczość podregionów górniczych	405
Zbilansowana energetyka podregionów górniczych oparta o alternatywne źródła energii	310
Efektywne wykorzystanie terenów przemysłowych podregionów górniczych na cele gospodarcze, środowiskowe i społeczne	375
Efektywny system wzmacniający mobilność w podregionach górniczych	100
Atrakcyjny i efektywny system edukacji oraz podnoszenie kwalifikacji w podregionach górniczych	160
Atrakcyjny i efektywny system wsparcia rynku pracy podregionów górniczych	100
Kompleksowy system wsparcia społecznego i zdrowotnego aktywizujący mieszkańców podregionów górniczych	45
Efektywny społecznie odpowiedzialny system zarządzania transformacją w podregionach górniczych	56

Tabela 8. Komplementarność z innymi programami i instrumentami finansowymi.

Program/Instrument	Zakres komplementarności
<p><i>Program pn. Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027 (FE SL 2021-2027)</i></p>	<p>W ramach FE SL 2021-2027 planowana jest realizacja komplementarnych działań z zakresu Celów Polityki 1-5 finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego+. Wsparcie będzie wdrażane na obszarze całego województwa śląskiego z uwzględnieniem adekwatnej demarkacji: terytorialnej (ze szczególnym uwzględnieniem OSI gminy górnicze), podmiotowej (np. typy beneficjentów), przedmiotowej (np. typy projektów) oraz uzupełniająco kwotowej i czasowej, stosownie do ustalonej ostatecznie alokacji wszystkich funduszy wdrażanych na poziomie regionalnym. Z uwagi na częściowo zbieżny zakres interwencji FST, EFRR i EFS+, zastosowane będą odpowiednie procedury weryfikacyjne i kontrolne w celu uniknięcia podwójnego finansowania. W ramach CP1 wdrażane będą komplementarne działania z zakresu B+R wpisujące się w Regionalne Inteligentne Specjalizacje, a także działania z zakresu wsparcia dla przedsiębiorstw oraz rozwoju przedsiębiorczości. Wsparcie zostanie przeznaczone również na realizację przedsięwzięć polegających na przygotowaniu terenów inwestycyjnych pod dalszą działalność produkcyjną będących własnością przedsiębiorstwa. W ramach CP2 w zakresie efektywności energetycznej, OZE i transportu niskoemisyjnego wdrażane będą działania komplementarne. W zakresie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym, w tym m.in. ograniczenia masy wytwarzanych odpadów i ich wtórnego wykorzystania oraz efektywnego gospodarowania zasobami wspierane będą inwestycje w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi i niebezpiecznymi (w tym azbest) oraz inwestycje dla przedsiębiorstw. W zakresie inwestycji dot. zrównoważonej gospodarki zasobami wodnymi komplementarne działania będą realizowane na terenie całego województwa. W zakresie CP 3 wdrażane będą działania z zakresu infrastruktury drogowej i kolejowej, w tym na obszarach podregionów objętych transformacją. W zakresie CP 4 wdrażane będą komplementarne działania z zakresu edukacji, w tym podnoszenia kompetencji i kwalifikacji, aktywizacji zawodowej oraz działania na rzecz poprawy jakości życia. W ramach CP 5 wdrażane będą działania rewitalizacyjne, w tym wspierane za pomocą instrumentów finansowych, jak również działania w zakresie zrównoważonej turystyki i kultury z wykorzystaniem endogenicznych potencjałów obszarów, w tym objętych transformacją.</p>
<p><i>Krajowy Plan Odbudowy</i></p>	<p>W ramach KPO (projekt) planowana jest realizacji komplementarnych działań w obszarze gospodarki, dotyczących m.in. inwestycji przedsiębiorstw mających na celu wprowadzenie „zielonych” rozwiązań. Następnie w obszarze energetyki i poprawy efektywności energetycznej realizowane będą komplementarne działania związane z poprawą efektywności energetycznej w mieszkalnictwie wielo- i jednorodzinnym, modernizacją sieci ciepłowniczych i energetycznych wraz z efektywnymi źródłami wykorzystującymi OZE. Wsparcie przeznaczone będzie także na dojrzałe inicjatywy klastrów energetycznych. Komplementarne wsparcie w transporcie niskoemisyjnym będzie dotyczyło przede wszystkim taboru – w tym kolejowego oraz infrastruktury do ładowania i tankowania pojazdów zeroemisyjnych. Zaplanowane jest także wsparcie na rzecz wielkoskalowej energetyki jako działania uzupełniające na rzecz transformacji energetycznej. Ponadto, w KPO realizowane będą komplementarne działania</p>

	<p>w zakresie edukacji, tj. wsparcia rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie, jak również komplementarne działania w zakresie rynku pracy na rzecz inwestycji wspierających reformę instytucji rynku pracy oraz rozwoju ekonomii społecznej. Ponadto, realizowane będą komplementarne działania polegające na przywracaniu wieloobszarowych terenów zdegradowanych w celu eliminowania negatywnego oddziaływania na środowisko; przygotowaniu terenów inwestycyjnych; wsparciu doradczym jst związanym z przygotowaniem dokumentów planistycznych czy kompleksowego rozwiązywania problemów związanych z „zazielenianiem” przestrzeni.</p>
<p><i>Krajowe Programy Operacyjne 2021-2027</i></p>	<p>W ramach Krajowych Programów Operacyjnych wspierane będą komplementarne projekty w oparciu o linię demarkacyjną pomiędzy poziomem krajowym i regionalnym. W ramach programu FEnIKS, finansowanego z EFRR i FS, wdrażane będą działania na rzecz wielkoskalowej energetyki, OZE i efektywności energetycznej w budynkach administracji rządowej. Uzupełniając wspierana będzie także infrastruktura transportowa należąca do sieci TEN-T. Realizowane będą także duże inwestycje w zakresie zrównoważonego transportu niskoemisyjnego w miastach wojewódzkich i ich obszarach funkcjonalnych. W zakresie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym, w tym m.in. ograniczenia masy wytwarzanych odpadów i ich wtórnego, surowcowego wykorzystania oraz efektywnego gospodarowania zasobami wspierane będą inwestycje w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi. Ponadto, wdrażane będą komplementarne projekty na rzecz gospodarowania zasobami wodnymi. W ramach programu krajowego w zakresie rozwoju kapitału ludzkiego, finansowanego z EFS+, wspierane będą komplementarne działania w zakresie edukacji, w tym podnoszenia kompetencji i kwalifikacji, aktywizacji zawodowej oraz działań na rzecz poprawy jakości życia w regionie.</p>
<p><i>Fundusz Modernizacyjny</i></p>	<p>Fundusz Modernizacyjny będzie dotyczył przede wszystkim wielkoskalowej energetyki.</p> <p><i>Do uzupełnienia we współpracy ze stroną rządową.</i></p>
<p><i>Instrument “Łącząc Europę”</i></p>	<p>W ramach instrumentu “Łącząc Europę” wspierane będą przede wszystkim duże inwestycje transportowe związane z domknięciem bazowej i kompleksowej sieci TEN-T, w tym na obszarach objętych transformacją.</p>

Tabela 9. Syntetyczny opis synergii i komplementarności oraz sektorów i obszarów tematycznych, w których przewiduje się wsparcie w ramach innych filarów.

Komplementarne filary Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji	Zakres synergii i komplementarności oraz sektory i obszary tematyczne
<i>Filar II. Specjalny system w ramach InvestEU</i>	<p>W celu mobilizacji sektora prywatnego i publicznego do inwestowania w podregionach górniczych, zgodnie z opisanymi wyzwaniami i wyznaczonymi celami sprawiedliwej transformacji, w ramach II filaru Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji wskazane jest pozyskanie uzupełniającego do FST wsparcia na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój, wdrażanie i upowszechnianie technologii i usług cyfrowych w przedsiębiorstwach, które mogą przyczynić się do generowania nowych, trwałych miejsc pracy; • projekty z zakresu turystyki, sektora kultury i kreatywnego, dziedzictwa kulturowego, które mogą przyczynić się do generowania nowych, trwałych miejsc pracy; • projekty z zakresu rozwoju sektora nowoczesnych usług biznesowych; • projekty z zakresu rozwoju branży MICE; • inwestycje w działania badawcze i innowacyjne w kierunku niskoemisyjnej gospodarki, wspierające transfer zaawansowanych technologii; • inwestycje w rozwój technologii wodorowych i innych paliw alternatywnych; • inwestycje we wzmacnianie gospodarki o obiegu zamkniętym w tym poprzez zapobieganie powstawaniu odpadów (inwestycje z zakresu GOZ); • projekty w zakresie infrastruktury energetycznej i transportowej, w tym infrastruktury gazowej i systemów ciepłowniczych oraz sieci elektroenergetycznych, a także kompleksowe projekty na rzecz dekarbonizacji (OZE, efektywność energetyczna); • działania dotyczące rekultywacji terenów przemysłowych (także zanieczyszczonych) i przywracania takich terenów do zrównoważonego użytkowania, w szczególności dla podmiotów prywatnych; • działania ukierunkowane na zrównoważony rozwój obszarów miejskich i wiejskich (w tym w zakresie rewitalizacji, rozwoju infrastruktury edukacyjnej, społecznej), realizowane przez podmioty publiczne i prywatne; • działania na rzecz zachowania tożsamości i dziedzictwa kulturowego regionu górniczego m.in. na komercyjne rozwijanie unikalnych zasobów dziedzictwa industrialnego, wspierająco na rzecz dywersyfikacji w kierunku branż kreatywnych; • działania z zakresu infrastruktury wodnej, w tym zaopatrzenia w wodę pitną i gospodarkę ściekową; • projekty skierowane na rzecz rozwoju metropolizacji i globalizacji - wsparcie branż gospodarki podregionów górniczych na rzecz budowania ich kompetencji konkurencyjności w wymiarze krajowym i międzynarodowym; • projekty skierowane na rzecz rozwoju firm start-upowych;

	<ul style="list-style-type: none"> • działania mające na celu wspieranie rozwoju sektora firm nanotechnologicznych; • wzmacnianie potencjału rozwojowego branż kreatywnych (architektury, designu i gier komputerowych); • wsparcie infrastruktury edukacyjnej, w szczególności w zakresie szkolnictwa ustawicznego i wyższego na potrzeby zielonej i cyfrowej transformacji.
<i>Filar III. Instrument pożyczkowy na rzecz sektora publicznego utworzony wspólnie z grupą EBI</i>	<p>W celu mobilizowania dodatkowych inwestycji w podregionach górniczych, zgodnie z opisanymi wyzwaniem i wyznaczonymi celami sprawiedliwej transformacji, w ramach III filaru Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji wskazane jest pozyskanie uzupełniającego do FST wsparcia na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • działania ułatwiające osiągnięcie celów neutralności klimatycznej (kompleksowe projekty w zakresie infrastruktury energetycznej i transportowej); • rozwój infrastruktury energetycznej w oparciu o alternatywne źródła, w tym pozyskiwanie energii z odpadów, wykorzystania wód kopalnianych itp.; • wsparcie rozwoju systemów ciepłowniczych, w szczególności na obszarach metropolitalnych; • kompleksowe działania na rzecz efektywności energetycznej, w tym renowacji budynków, modernizacja infrastruktury oświetleniowej zasilanej czystą energią • inwestycje we wdrażanie technologii magazynowania energii; • inwestycje w modernizację sieci elektroenergetycznych w celu poprawy efektywności • lepsze skomunikowanie przywróconych do obiegu gospodarczego i społecznego terenów pogórnich i przemysłowych, w tym terenów inwestycyjnych typu brownfield; • inwestycje w zrównoważoną mobilność, w tym promowanie zielonego wodoru; • poprawa mobilności kolejowej w subregionach; • projekty dotyczące rewitalizacji i regeneracji obszarów miejskich i wiejskich czy rekultywacji i dekontaminacji gruntów; • wsparcie infrastruktury edukacyjnej, w szczególności w zakresie szkolnictwa ustawicznego i wyższego na potrzeby zielonej i cyfrowej transformacji; • wsparcie infrastruktury społecznej, w tym rozwój budownictwa socjalnego; • inwestycje w centra technologiczne w celu podnoszenia kwalifikacji i przekwalifikowania pracowników; • inwestycje w digitalizację, cyfryzację oraz łączność cyfrową; • projekty w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi na rzecz zwiększenia reużycia produktów, recyklingu materiałów i efektywnego gospodarowania zasobami, przyczyniające się do zapewnienia kompleksowego systemu gospodarki odpadami; • projekty dot. infrastruktury środowiskowej w zakresie gospodarki wodnej;

	<ul style="list-style-type: none"> • projekty skierowane na rozwój szkolnictwa (zarówno wyższego jak i zawodowego) kształcące osoby do podjęcia pracy w sektorze usług biznesowych; • projekty skierowane na rozwój strategii miasta opartego na modelu – smart city.
--	---

- indykacyjny wykaz operacji i przedsiębiorstw, którym ma być udzielone wsparcie, oraz – dla każdej operacji i każdego przedsiębiorstwa – uzasadnienie konieczności udzielenia takiego wsparcia za pomocą analizy luk dowodzącej, że w przypadku braku takiej inwestycji spodziewana liczba utraconych miejsc pracy przewyższy liczbę nowych miejsc pracy

Do uzupełnienia na kolejnym etapie prac

- wykaz operacji, które mają zostać objęte wsparciem, oraz uzasadnienie, że przyczynią się one do transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu i doprowadzą do znacznej redukcji emisji gazów cieplarnianych do poziomu znacznie poniżej odpowiednich wskaźników ustanowionych do celów przydziału bezpłatnych uprawnień na podstawie dyrektywy 2003/87/WE, przy jednoczesnym spełnieniu warunku, że operacje te są konieczne do ochrony znacznej liczby miejsc pracy

Nie dotyczy

2.5. Wskaźniki produktu lub rezultatu specyficzne dla programu

Tabela 10 i 11 pozostaje niewypełniona zgodnie z ustaleniami z MFIPR.

Tabela 10. Wskaźniki produktu.

Wskaźniki produktu					
Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)

Tabela 11. Wskaźniki rezultatu.

Wskaźniki rezultatu								
Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok referencyjny	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]

3. Mechanizmy zarządzania

3.1. Partnerstwo

Animowanie i prowadzenie dyskusji w podregionach górniczych na temat wyzwań procesu transformacji rozpoczęło się już w 2019 roku. W marcu tegoż roku Zarząd Województwa Śląskiego powołał Zespół Regionalny dla inicjatywy regionów górniczych w województwie śląskim, który w pierwszym etapie skupiał się na koordynacji prac regionu w ramach Platformy Regionów Górniczych w Transformacji, utworzonej przez Komisję Europejską. Zespół ma charakter opiniodawczo-konsultacyjny i współpracuje z władzami regionalnymi nad planowaniem działań w ramach Funduszu Sprawiedliwej Transformacji. Zadaniem Zespołu jest uspołecznienie procesu identyfikacji nowych projektów, koordynacja działań Zarządu Województwa i innych partnerów, a także monitorowanie postępu realizacji projektów. Zespół skupia przedstawicieli z bardzo różnych środowisk, którzy reprezentują różne perspektywy patrzenia na proces transformacji. W ramach Zespołu samorząd województwa współpracuje ze stroną rządową, samorządową, w tym z gminami górniczymi, stroną biznesową, pozarządową, ze związkami zawodowymi, a także ze stroną naukową i ekspercką.

W toku dalszych prac na przełomie sierpnia i września 2020 roku opracowano plan włączenia możliwie szerokiego grona partnerów lokalnych w proces przygotowań TPST. Już na etapie identyfikacji, potencjalni interesariusze procesu zostali podzieleni na trzy grupy: grupę ekspercką; grupę podregionalną i grupę środowiskową. Plan zakładał przeprowadzenie szerokich, dwufazowych konsultacji, których trzon stanowić miały wspomniane wyżej grupy. Pierwsza faza, nazwana fazą przygotowawczą, posłużyć miała zebraniu wiedzy i opinii w ramach warsztatów eksperckich, seminariów podregionalnych i konsultacji środowiskowych. Druga faza została przewidziana jako cykl dyskusji nad projektem dokumentu, w krzyżującym się i wzajemnie uzupełniającym ujęciu eksperckim, geograficznym i środowiskowym. Przyjęta perspektywa pozwoliła uzyskać pełniejszy obraz oczekiwań społecznych w stosunku do FST. Szczególnie cenne w tym zakresie były konsultacje środowiskowe skierowane między innymi do młodych mieszkańców regionu, związków zawodowych i przedsiębiorców. W spotkaniach mogły uczestniczyć wszystkie zainteresowane osoby. Warunkiem udziału była rejestracja na stronie internetowej.

Kładąc nacisk na oddolny partycypacyjny proces planowania działań transformacyjnych w okresie od września 2020 r. do maja 2021r., Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego przeprowadził bezprecedensową serię 33 warsztatów, w których uczestniczyło blisko 1 850 osób.

Warsztaty eksperckie

Realizacja planu rozpoczęła się we wrześniu 2020 cyklem warsztatów eksperckich, w których udział wzięli lokalni liderzy, w tym członkowie zespołu dla inicjatywy regionów górniczych, szerokie grono specjalistów branżowych oraz przedstawiciele strony rządowej i Komisji Europejskiej. Celem pierwszej serii spotkań była próba uchwycenia wyzwań, które stoją przed województwem śląskim w procesie transformacji społeczno-gospodarczej, na drodze do osiągnięcia wyznaczonych przez Komisję Europejską na rok 2050 celów klimatycznych. W toku trzech kolejnych spotkań, poświęconych zagadnieniom przedsiębiorczości, środowiska i społeczeństwa uczestnicy wskazywali na potrzebę inwestycji w MŚP i wagę wspierania nowoczesnych technologii jako warunki konieczne do powstania nowych miejsc pracy w regionie. Ważnym tematem dyskusji były kwestie środowiskowe, w tym zagospodarowanie terenów poprzemysłowych, rozwijanie gospodarki obiegu zamkniętego i ograniczenie niskiej emisji poprzez zapewnienie mieszkańcom dostępu do czystej i dostępnej cenowo energii oraz wspieranie transportu niskoemisyjnego. W module dotyczącym społeczeństwa dominował temat podnoszenia i zmiany kwalifikacji pracowników oraz aktywnego włączania ich rodzin i całych społeczności w proces przemian. Warsztaty były okazją do eksperckiego spojrzenia na proces planowania transformacji regionu.

Seminaria w podregionach górniczych

W województwie śląskim znajduje się siedem z ponad stu podregionów górniczych. Uwzględniając ten czynnik, drugi etap procesu uspołecznienia prac nad TPST zaplanowany został jako identyfikacja problemów i wyzwań

---

transformacyjnych w ujęciu geograficznym. Na przełomie października i listopada 2020 w każdym podregionie przeprowadzone zostało seminarium z udziałem przedstawicieli władz lokalnych, instytucji publicznych, biznesu, środowisk naukowych i społecznych. W spotkaniach uczestniczyli również przedstawiciele instytucji rządowych i Komisji Europejskiej. Dyskusja na seminariach pozwoliła dostrzec specyfikę podregionów, zdefiniować charakterystyczne problemy i określić potencjalne kierunki rozwoju. Pomimo różnic profilowych, podregiony wskazywały na zbliżone potrzeby inwestycyjne, wśród których znalazły się:

1. Systemowe rozwiązania na rzecz przekwalifikowania pracowników górnictwa i branż okołogórnictwa oraz synchronizacja tego procesu z systemem wsparcia dla tworzenia i rozwijania nowych miejsc pracy w nowych branżach;
2. Rozwój szkolnictwa zawodowego oraz wzmocnienie relacji między edukacją i gospodarką na każdym etapie kształcenia;
3. Wzmocnienie atrakcyjności podregionów dla młodych mieszkańców, m. in. poprzez zapewnienie dostępu do edukacji, pracy i usług takich jak niskoemisyjny transport, cyfrowa oferta usług publicznych czy infrastruktura czasu wolnego;
4. Integracja biznesu z ośrodkami naukowo-badawczymi oraz tworzenie ośrodków wdrożeniowych w formie inkubatorów, parków technologicznych, akceleratorów i klastrów oraz komercjalizacja nowych rozwiązań naukowych poprzez inwestycje w MŚP;
5. Rekultywacja i zagospodarowanie terenów poprzemysłowych w celu przywrócenia wartości przyrodniczej lub społeczno-ekonomicznej, w tym uproszczenie ścieżki pozyskiwania terenów poprzemysłowych przez gminy oraz ułatwienie realizacji inwestycji na tych terenach, poprzez zwolnienia z opłat oraz brak obowiązku posiadania zapisów w studium i planach zagospodarowania przestrzennego (specustawa);
6. Wspieranie innowacji, szczególnie w obszarze nowych źródeł energii oraz przeciwdziałanie ubóstwu energetycznemu mieszkańców;
7. Radykalna eliminacja podstawowych źródeł zanieczyszczenia powietrza, zwłaszcza niskiej emisji i transportu spalinowego.

Seminaria w podregionach pozwoliły spojrzeć na problemy transformacji w ujęciu geograficznym.

Spotkania konsultacyjne

Na przełomie stycznia i lutego 2021 w ramach trzeciego etapu planu uspołecznienia RPST odbyło się sześć spotkań konsultacyjnych z przedstawicielami środowisk istotnych w procesie transformacji. Celem spotkań było włączenie tych środowisk w proces kształtowania dokumentów programujących oraz opracowanie wstępnych założeń projektów regionalnych. Konsultacje pozwoliły na pogłębioną diagnozę problemów w ujęciu środowiskowym. Stały się też okazją do rozpowszechnienia informacji o charakterze wsparcia w ramach funduszu oraz przyczyniły się do zbudowania w środowiskach poczucia współodpowiedzialności za proces. Wśród postulatów zgłaszanych przez przedsiębiorców dominowały kwestie związane z inwestycjami w MSP i duże przedsiębiorstwa energetyczne oraz utrzymanie możliwości szkolenia pracowników w ramach bazy usług rozwojowych. Przedstawiciele związków zawodowych również kładli nacisk na przekwalifikowania i rozwój innowacyjnych technologii energetycznych, które mogłyby tworzyć nowe miejsca pracy dla dzisiejszych górników. Uczestnicy spotkania dla młodych mieszkańców podregionów podkreślali z kolei korzyści płynące z angażowania się młodzieży w inicjatywy transformacyjne oraz podkreślali wagę dostosowania programów nauczania do zmieniającej się gospodarki. Konsultacje celowane pozwoliły spojrzeć przez pryzmat potrzeb poszczególnych środowisk, istotnych dla procesu transformacji.

W oparciu o warsztaty eksperckie, seminaria partycypacyjne oraz spotkania konsultacyjne przeprowadzone w województwie opracowano matrycę logiczną interwencji w ramach FST. Matryca ta została poddana konsultacjom z Zespołem Regionalnym ds. sprawiedliwej transformacji województwa śląskiego, a także skonsultowana w trybie roboczym z przedstawicielami Komisji Europejskiej. Co z kolei stanowiło bazę do opracowania pierwszego projektu TPST.

Warsztaty konsultacyjne

W kwietniu 2021 roku przeprowadzono warsztaty konsultacyjne w oparciu o założenia sformułowane w projekcie TPST. Wzięli w nim udział przedstawiciele szerokiego grona interesariuszy, kluczowych w procesie sprawiedliwej transformacji: gminy siedmiu podregionów górniczych województwa, przedstawiciele Regionalnej Rady ds. Energii Śląskiego Związku Gmin i Powiatów, eksperci Zespołu Regionalnego ds. sprawiedliwej transformacji województwa śląskiego, eksperci Śląskiej Rady ds. Innowacji, Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego, ale także przedstawiciele związków zawodowych, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, instytucji otoczenia biznesu. Warsztaty były okazją do wymiany nie tylko informacji o założeniach sprawiedliwej transformacji województwa, ale przede wszystkim pozwoliły w sposób konstruktywny rozmawiać o tym procesie, zapoczątkowanym w latach 90 tych XX wieku, o priorytetach, potrzebach rozwojowych regionu w obliczu koniecznych zmian wynikających z dekarbonizacji śląskiej gospodarki. Spotkania te były także kluczowe ze względu na dyskusje o obawach mieszkańców, których proces dotyka i będzie dotyczył w najbliższych latach, zwłaszcza na terenach wygaszania eksploatacji górniczej.

Konsultacje społeczne

Uchwałą Zarządu Województwa Śląskiego nr 1463/241/VI/2021 z dnia 15 czerwca 2021 r. projekt Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego 2030– v.02 został skierowany do szerokich konsultacji społecznych z mieszkańcami regionu. Do udziału w konsultacjach społecznych zaproszono wszystkich zainteresowanych, w tym samorządy, partnerów społecznych i gospodarczych. Uwagi i wnioski do dokumentu umieszczonego na stronach internetowych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego można było składać w terminie do 30 czerwca 2021 r. W ramach ww. konsultacji zgłoszono 149 uwag, które zostały przeanalizowane i rozpatrzone.

Projekt Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego 2030– v.03 w swoich zapisach bazuje na informacjach pozyskanych w ww. etapach, w tym konsumuje formalne uwagi strony rządowej, robocze uwagi KE oraz zalecenia z raportów PWC i stanowi podstawę do kolejnego etapu, tj. negocjacji z Komisją Europejską.

3.2. Monitorowanie i ewaluacja

Za monitorowanie i ewaluację TPST odpowiedzialny jest Zarząd Województwa Śląskiego. W proces monitorowania i oceny, zgodnie z zasadą partnerstwa, opisaną w rozporządzeniu delegowanymi Komisji (UE) nr 240/2014 z dnia 7 stycznia 2014 r. w sprawie europejskiego kodeksu postępowania w zakresie partnerstwa w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych, włączeni zostaną odpowiedni partnerzy, w tym społeczni i gospodarczy oraz podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie.

Postęp realizacji TPST będzie monitorowany w oparciu o adekwatne do zakresu interwencji Planu wspólne wskaźniki produktu i rezultatu określone w Załączniku III do rozporządzenia ustanawiającego FST oraz dodatkowe wskaźniki produktu i rezultatu specyficzne dla planu, wskazane i uzasadnione w pkt. 2.5 planu. Monitorowanie produktów i rezultatów odbywa się w oparciu o ramy wykonania ustanowione dla celu szczegółowego FST. Dla wskaźników produktu ustala się cele pośrednie do osiągnięcia na koniec roku 2024, które podlegają weryfikacji podczas przeglądu śródkresowego. Dla wskaźników produktu i rezultatu ustala się cele końcowe do osiągnięcia na koniec roku 2029.

W ramach przeglądu śródkresowego dokonana zostanie rewizja Planu uwzględniająca w szczególności rekomendacje dla Państwa Członkowskiego z 2024 r., postęp realizacji oraz ewentualną aktualizację Krajowego Planu na rzecz Energii i Klimatu, postęp we wdrażaniu Europejskiego Filaru Praw Socjalnych, aktualną sytuację

---

społeczno-ekonomiczną województwa śląskiego, wnioski z ewaluacji Planu, postęp w realizacji wskaźników produktu i rezultatu Planu.

Operacje w ramach Planu będą monitorowane z wykorzystaniem systemu informatycznego i raportowane Komisji Europejskiej zgodnie z art. 37 rozporządzenia ogólnego.

Raz w roku Plan będzie podlegał przeglądowi podczas corocznych spotkań Komisji Europejskiej i Państwa Członkowskiego.

Ewaluacja Planu będzie realizowana z uwzględnieniem kryteriów tj. skuteczność, wydajność, trafność, spójność i wartość dodana UE w celu poprawy jakości planowania i wdrażania Planu w oparciu o Plan ewaluacji w zakresie FST.

3.3. Podmiot(-y) koordynujący(-e) i monitorujący(-e)

Do uzupełnienia po rozstrzygnięciu modelu zarządzania FST.

Załączniki

1. Lista gmin wchodzących w skład OSI w podregionach górniczych
2. Potencjały i wyzwania rozwojowe województwa śląskiego w kontekście sprawiedliwej transformacji
3. Matryca logiki interwencji
4. Lista podmiotów biorących udział w debacie społecznej nad FST w podregionach górniczych – [do uzupełnienia](#)